

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій,
обліку та фінансів

Кафедра бухгалтерського обліку,
оподаткування та аудиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

КОВАЛЬ Ангеліна Вадимівна

УДК 657.422.1

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

«ГРОШОВІ КОШТИ ПІДПРИЄМСТВ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ»

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і тестів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
Ангеліна КОВАЛЬ

Науковий керівник
Цегельник Ніна Іванівна
кандидат економічних наук, доцент

Житомир – 2024

Робота виконана на кафедрі бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Поліського національного університету

Рецензент:

професор кафедри фінансів і кредиту Поліського національного університету,
к.е.н., проф. Дема Дмитро Іванович

Висновок комісії за результатами попереднього захисту:

_____ допустити до захисту _____

Голова комісії _____ Тетяна ГАЙДУЧОК

Висновок кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту за
результатами попереднього захисту: _____ допустити до захисту _____

Протокол засідання кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та
аудиту № _____ від __ грудня 2024 року

Завідувач кафедри бухгалтерського
обліку, оподаткування та аудиту _____ Наталія МАЛЮГА

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Студент(ка) КОВАЛЬ Ангеліна Вадимівна захистив(ла) кваліфікаційну роботу
з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____,

за університетською шкалою _____

Секретар ЕК _____

Ганна МАЙДУДА

АНОТАЦІЯ

Коваль А. В. Грошові кошти підприємств в системі бухгалтерського обліку та контролю. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування». – Поліський національний університет, Житомир, 2024.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню теоретичних, методичних та практичних аспектів організації обліку і контролю грошових коштів на підприємствах. Результати дослідження можуть бути використані в практичній діяльності підприємств для вдосконалення системи бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю, а також при розробці навчальних матеріалів у сфері обліку і оподаткування.

Ключові слова: грошові кошти, бухгалтерський облік, контроль, управління, інформаційні технології.

ABSTRACT

Koval A. V. Cash of enterprises in the system of accounting and control. – Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for the master's degree in specialty 071 «Accounting and Taxation». – Polissia National University, Zhytomyr, 2024.

The qualification work is devoted to the study of theoretical, methodological and practical aspects of the organization of accounting and control of cash at enterprises. The results of the study can be used in the practical activities of enterprises to improve the system of accounting and internal control, as well as in the development of training materials in the field of accounting and taxation.

Key words: cash, accounting, control, management, information technology.

ЗМІСТ

ВСТУП		5
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ		8
1.1. Грошові кошти як об'єкт обліку і та контролю.....		8
1.2. Нормативне забезпечення та проблемні аспекти обліку і контролю грошових коштів підприємств у сучасній економічній літературі.....		16
1.3. Особливості господарської діяльності та оцінка економічного стану підприємств з виробництва військових транспортних засобів.....		18
Розділ 2. ПОБУДОВА СИСТЕМИ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ КОШТАМИ ПІДПРИЄМСТВА З ВИРОБНИЦТВА ВІЙСЬКОВИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ.....		27
2.1. Організація документування операцій з грошовими коштами.....		27
2.2. Особливості відображення обліку грошових коштів підприємств: синтетичний і аналітичний облік.....		30
2.3. Шляхи удосконалення облікового процесу управління грошовими коштами підприємств		34
Розділ 3. СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....		39
3.1. Мета, завдання та етапи контролю операцій з грошовими коштами.....		39
3.2. Використання інформаційних технологій для обліку і контролю грошових коштів.....		43
3.3. Напрями удосконалення контролю та практичні пропозиції щодо підвищення ефективності управління грошовими коштами.....		45
ВИСНОВКИ.....		52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....		54
ДОДАТКИ.....		59

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Військова агресія росії проти України стала викликом для всіх секторів економіки. Підприємства, незалежно від галузі, відчували на собі вплив війни через зниження економічної активності, зростання ризиків і значні зміни у фінансових потоках. Особливо це стосується управління грошовими коштами, які є основою для забезпечення безперебійної діяльності бізнесу. У кризових умовах зростає потреба в точному, оперативному та прозорому обліку грошових коштів, а також у створенні ефективної системи їх контролю, що мінімізує ризики неправомірного використання ресурсів і сприяє прийняттю зважених управлінських рішень.

Особливості ведення обліку та контролю грошових коштів в Україні також визначаються вимогами національного законодавства, міжнародними стандартами бухгалтерського обліку та специфікою ведення фінансової діяльності в умовах воєнного стану. Це вимагає адаптації облікових процесів до сучасних реалій, включаючи інтеграцію новітніх інформаційних технологій для підвищення ефективності управління фінансами.

Проблематика обліку грошових коштів на підприємствах була предметом дослідження багатьох українських вчених, серед яких М.О. Ананська, Н.О. Пильнева, М.О. Полозов, К.М. Білецька, С.Р. Парді, В.В. Сопко, М.С. Пушкар, О.О. Григоревська, Т.С. Каленченко, В.Є. Совівський, Ю.М. Кулик, Д.Л. Гушу та інші. Незважаючи на те що питання руху та наявності коштів неодноразово піднімалося науковцями, більшість досліджень є лише окремими думками стосовно вдосконалення облікових процесів і не пропонують комплексного рішення проблеми. Тому розробка універсального процесу контролю обліку грошових коштів має потенціал позитивно вплинути на стан бухгалтерського обліку загалом.

Мета кваліфікаційної роботи. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних, методичних і практичних аспектів бухгалтерського обліку та контролю грошових коштів на підприємствах та розробка рекомендацій

для вдосконалення цих процесів в сучасних умовах господарювання.

До основних завдань кваліфікаційної роботи відносять:

- дослідження грошових коштів як об'єкту обліку і та контролю;
- вивчення особливостей господарської діяльності та оцінка економічного стану підприємств з виробництва військових транспортних засобів;
- обґрунтування процесу документування операцій з грошовими коштами, синтетичний і аналітичний облік;
- формування особливостей відображення обліку грошових коштів підприємств;
- дослідження використання інформаційних технологій для обліку і контролю грошових коштів;
- обґрунтування напрямів удосконалення обліку і контролю та практичних пропозицій щодо підвищення ефективності управління грошовими коштами.

Об'єктом дослідження є процеси обліку та контролю грошових коштів на підприємствах. **Предметом дослідження** виступають методи і засоби забезпечення точності, ефективності та прозорості обліку і контролю грошових коштів в умовах сучасних викликів.

Методи дослідження. У процесі дослідження обліку та контролю грошових коштів підприємства використовувалася: методи теоретичного узагальнення та аналізу – для вивчення економічної сутності грошових коштів та для узагальнення нормативно-правового забезпечення обліку та контролю грошових коштів в Україні; методи економічного аналізу – для аналізу динаміки та структури грошових коштів підприємства; методи спостереження та порівняння – для дослідження практики обліку та контролю грошових коштів на конкретних підприємствах; метод моделювання - для розробки рекомендацій щодо вдосконалення системи обліку та контролю грошових коштів із використанням інформаційних технологій; графічний метод – для візуалізації результатів аналізу облікових даних у формі таблиць, графіків і діаграм; методи індукції та дедукції – для формування висновків на основі узагальнення теоретичних положень і практичного досвіду.

Використання цих методів дало змогу отримати достовірні результати, розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення обліку і контролю грошових коштів на підприємствах в умовах сучасних економічних викликів.

Інформаційною базою дослідження є фінансова звітність підприємства, його статут, нормативно-правові акти щодо обліку і контролю грошових коштів, офіційна статистична інформація, дані з Інтернету, навчальна економічна література та наукові праці вітчизняних вчених-економістів. Ці джерела забезпечили комплексність та обґрунтованість отриманих результатів.

Наукова новизна роботи полягає у розробці нових підходів до обліку та контролю грошових коштів підприємств в умовах сучасного економічного середовища, яке характеризується високим рівнем невизначеності, впливом цифровізації та геополітичними викликами.

Практичне значення цього дослідження полягає в удосконаленні системи обліку та контролю за грошовими коштами підприємств. Отримані результати можуть бути застосовані для оптимізації облікових і контрольних процесів у компаніях різних секторів, що в свою чергу сприятиме підвищенню їх фінансової стійкості та конкурентоспроможності.

Особистий внесок. Удосконалено тлумачення поняття «грошові кошти» як поняття бухгалтерського обліку, яке відображає найліквідніші активи підприємства і може бути представлене у вигляді готівки, коштів на банківських рахунках або депозитах до запитання. Це визначення на відміну від інших, включає такі аспекти, як сутність грошових коштів, напрями їх використання та кінцевий результат.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення, висновки і пропозиції дослідження доповідалися на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях і були опубліковані у збірниках [23, 24, 25, 52].

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Основний текст кваліфікаційної роботи наведено на 44 сторінках, на яких представлено 9 таблиць та 7 рисунків. Робота містить вступ, три розділи, висновки та список використаних джерел, який налічує 54 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ

1.1. Грошові кошти як об'єкт обліку і та контролю

Функціонування підприємства неможливе без залучення фінансових ресурсів, серед яких ключову роль відіграють грошові кошти. Їх надходження і витрати формуються в процесі господарських операцій і вимагають чіткого цільового управління для досягнення поставлених бізнес-цілей. Порушення цих умов може призвести до дисбалансу в інших складових господарських ресурсів, технічної відсталості у виробництві та фінансової залежності підприємства.

Ефективність управління найбільш ліквідними ресурсами, яка залежить від своєчасного та оптимального контролю за використанням коштів, визначає рівень фінансової стабільності та можливості подальшого розвитку підприємства. Отже, грошові кошти є важливим фактором, що визначає фінансовий стан підприємства і його життєздатність. Значущість і роль грошей на рівні підприємства зумовлюють потребу в їх окремому й детальному вивченні, а також у визначенні стратегій і тактик управління їх формуванням і використанням.

Взаємозв'язок та обіг грошових потоків протягом життєвого циклу організації, забезпечення фінансових відносин з контрагентами, кредитними установами, засновниками та персоналом, а також відображення змін у різних компонентах грошових потоків — операційних, інвестиційних та фінансових — проілюстровано на рис. 1.1.

Зазвичай, грошові надходження та відтоки від операційної діяльності складають основну частину загального грошового потоку. Водночас "заморожування" коштів у матеріальних запасах, незавершеному виробництві та готовій продукції на складах підприємства може негативно вплинути на збалансованість, оборотність та ефективність обігу грошових коштів.

Отже, основними завданнями управління є планові організація руху грошових коштів, їх планування та прогнозування, а також ретроспективний і прогнозний аналіз. Важливо організувати кредитні відносини з банками для отримання кредитів і поповнення оборотного капіталу, а також налагодити взаємини з покупцями і постачальниками для реалізації продукції та відтермінованих платежів за закупівлю ресурсів.

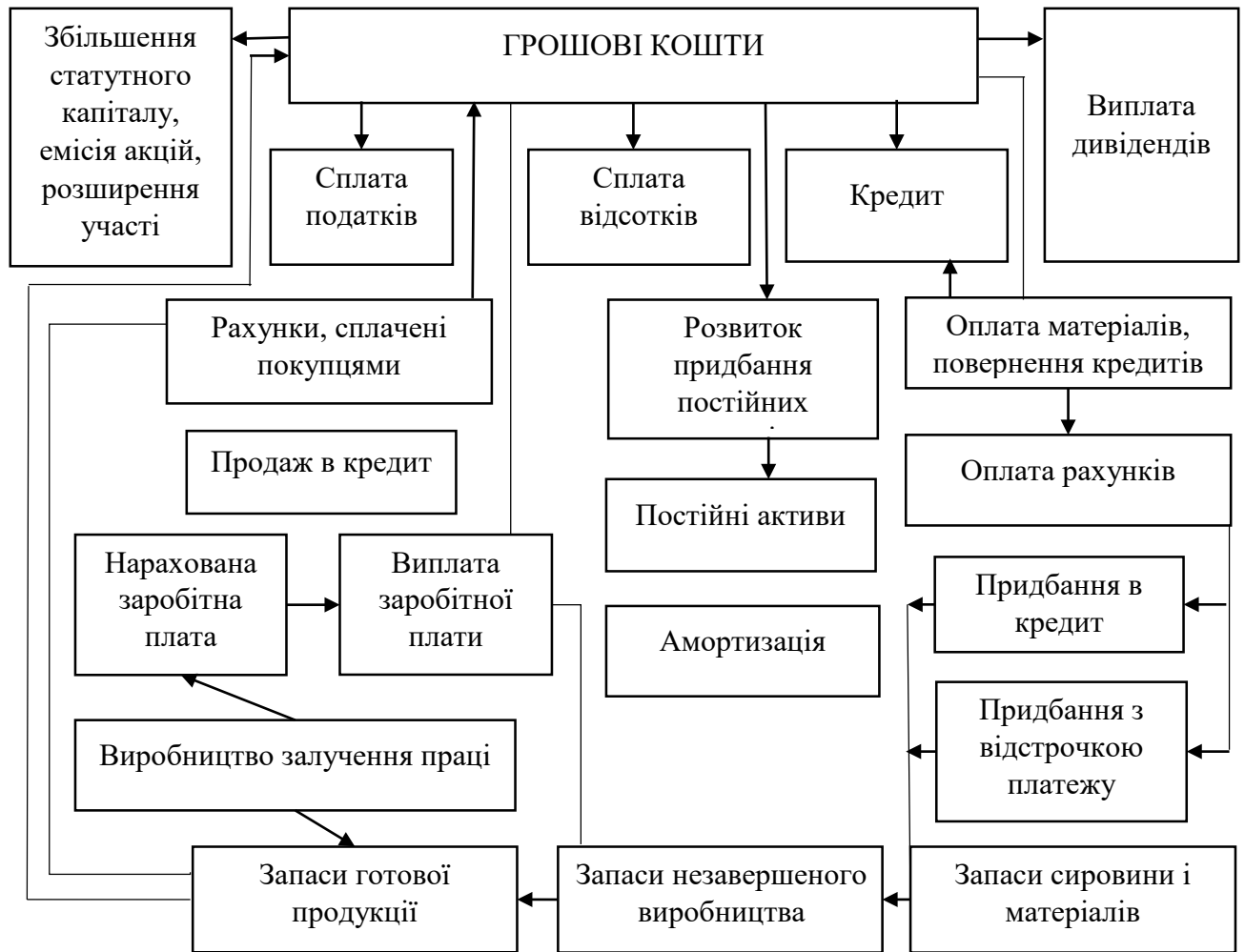

Рис. 1.1. Місце та роль грошових коштів у фінансово-господарській діяльності підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [49]

Метою поточної (операційної) діяльності підприємства є забезпечення необхідного обсягу коштів для різних видів діяльності, включаючи інвестиційну та фінансову, що слугує основним джерелом грошового прибутку. В свою чергу, інвестиційно-фінансова діяльність сприяє розвитку підприємств (інвестиції в

основний капітал, надання кредитів для отримання додаткових доходів тощо), а також формуванню необхідних припливів позикових коштів (банківські кредити, залучення капіталу). Додаткові фінансові вливання можуть надходити від засновників у вигляді фінансової допомоги або збільшення статутного капіталу.

Рис. 1.1 в якому наведені грошові потоки ілюструє життєвий цикл суб'єкта господарювання. Поділимо взаємозв'язок і відтворення грошових потоків організації на фази:

1. Створення: переважно фінансові грошові потоки (засновники, кредити).
2. Розвиток: зростання операційних та інвестиційних потоків.
3. Стабільне функціонування: збалансованість усіх видів потоків.
4. Спад або реструктуризація: зменшення операційних надходжень, активація інвестиційних і фінансових витрат.

Грошові кошти виконують багато функцій, які сприяють фінансовим операціям та економічному розвитку. Так, Зінченко О.В., Приємницька В.О. [21, с. 391] виділяють наступні: міра вартості, засіб обігу, засіб нагромадження, засіб платежу та світові гроші. З позиції цифровізації економіки функція засобу платежу має особливе значення. Вона проявляється у зв'язку з потребою продажу товару і послуг при відкладанні платежу і викликається різницею в часі виробництва і реалізації ряду товарів або ж потребою купівлі товарів за відсутності наявних грошей. У даному випадку продавець є кредитором, а покупець – боржником.

Умовно грошові кошти поділяються на:

- готівкові (каса підприємства);
- безготівкові (рахунки в банках);
- еквіваленти грошових коштів (короткострокові фінансові інвестиції з високою ліквідністю).

Грошові кошти та їх еквіваленти можна згрупувати за такими факторами [22, с. 727; 16, с. 118]:

- ✓ за призначенням: гроші, призначені для обігу; гроші на певну мету.

✓ за місцезнаходженням: гроші в банку; гроші в касі; гроші, що зберігаються звітними агентами.

✓ за фізичною формою: готівка в касі; безготівковий.

✓ залежно від валюти: у національній валюті; в іноземній валюті.

Через сучасну оцифровану економіку особливо важливо виділити готівку в касі, гроші на банківському рахунку та електронні гроші серед типів грошових еквівалентів, оскільки вони мають різні процедури при оплаті та важливі з різних причин.

Перш за все, під готівкою в касі розуміються гроші в традиційній натуральній формі, що дозволяє здійснювати миттєві розрахунки між суб'єктами господарювання. Найчастіше використовується в роздрібній торгівлі. Кошти на банківських рахунках полегшують виконання економічних операцій у будь-який момент доби, навіть у разі різниці в відстані. Великі компанії здебільшого покладаються на банківські платежі. Розвиток економіки та цифровізація також сприяли поширенню електронних грошей. У разі електронного платежу користувач електронного гаманця має можливість оплачувати товари та послуги в межах визначеної суми, не ідентифікуючись, оскільки ідентифікується гаманець, а не його власник [21, с. 286].

У таблиці 1.1 відображено порівняння характеристик готівки, банківського рахунку та електронних грошей.

Сьогодні готівка, безготівкові кошти та електронні гроші є різними формами фінансових активів. У разі переходу України на безготівкові розрахунки, держава повинна гарантувати повну безпеку всіх коштів у системі, щоб громадяни могли бути впевнені в збереженні своїх грошей.

За даними аналізу, проведеного Національним банком України щодо банківського сектору в 2019 році та червні 2023 року, виявлено тенденцію до зменшення використання готівкових розрахунків. Через карантинні обмеження та воєнні дії, що тривали з 2019 по 2023 рік, частка готівки в торгівельних мережах знизилась. Це пов'язано з перевагою українців до безготівкових платежів за допомогою безконтактних та токенизованих карток, зокрема через смартфони.

Порівняльна характеристика сучасних форм грошей

№	Характеристика	Форма грошей		
		Готівка	Безготівкова	Електронні гроші
1	Ліквідність	Відносно абсолютна	Абсолютна	Відносна
2	Ідентифікація з держателем (власником)	Відсутня	Повна	Відсутня
3	Безпека збереження (використання)	Доступ обмежується фізично	Доступ обмежується фізично та програмно-технічними засобами	Доступ обмежується фізично, програмно-технічними засобами та організаційно-правовими заходами
4	Носій	Папір, метал	Записи на рахунках в банках	Цифрова пам'ять комп'ютера, у тому числі відділеного сервера, чи іншого електронного носія інформації
5	Обмеження у використанні	Обмеження щодо визначено законодавством	Без обмеження	Обмеження щодо використання визначено законодавством

Джерело: сформовано автором на основі [21, с. 287]

Навіть за умов ракетних обстрілів і енергетичного терору, завдяки самовідданій праці учасників фінансового ринку, українська платіжна інфраструктура забезпечує надійне обслуговування безготівкових операцій, зберігаючи високу довіру населення до таких методів розрахунків.

Розвиток безготівкових платежів, створення мобільних платформ, інвестиції у фінтех-стартапи та вдосконалення регуляторного середовища сприяють подальшому зростанню фінансової індустрії. Фінансові технології не лише спрощують життя українців, а й стимулюють економічний розвиток і підвищують конкурентоспроможність країни на світовій арені. Україна вже становить важливий гравець у сфері фінтех-інновацій і має потенціал стати провідною країною в цій галузі в майбутньому.

Прийнятий в Україні закон "Про віртуальні активи" легалізує застосування криптовалют. На світовому ринку існує безліч різних криптовалют, проте біткойн залишається найпоширенішим. В Україні вже функціонує чимало закладів, таких

як торгові точки, кафе та ресторани, які приймають біткойни як спосіб оплати. Українські економісти вважають криптовалюту майбутнім грошей.

У серпні 2021 року Міністерство цифрової трансформації України уклало меморандум про співпрацю з неприбутковою організацією Stella Development Foundation (SDF). Цей документ передбачає впровадження віртуальних активів та цифрової валюти в Україні. Регуляцію ринку криптовалюти здійснюватиме Міністерство цифрової трансформації, яке також відповідатиме за ведення спеціального реєстру, збір звітності та виконання інших функцій, пов'язаних із обігом криптовалюти.

Крім того, Національний банк України розглядає можливість випуску власної цифрової валюти – е-гривні. Ця валюта стане електронним аналогом традиційних грошей. На відміну від децентралізованих криптовалют, е-гривня перебуватиме під контролем центрального банку, тож не належатиме до віртуальних активів. Пілотний проект відбувся в 2019 році, і хоч Національний банк повідомив, що він готовий до випуску електронної гривні, спочатку потрібно впевнитися, що це не вплине на тенденції зросту цін в Україні.

Сучасною невід'ємною частиною технологічної індустрії є концепція метавсесвіту. Поняття "метавсесвіт" з'явилося у 2021 році. Світові компанії, такі як Microsoft, Epic Games та Facebook, працюють над створенням єдиного віртуального простору, що об'єднує всі технології та пристрої, що і призводить до формування метавсесвіту. Метавсесвіт – це комп'ютерно створена віртуальна реальність, де користувачі можуть взаємодіяти як один з одним, так і з різними об'єктами. У цьому середовищі можна створювати власний віртуальний образ, дім, бізнес або навіть віртуальні гроші [24].

Компанії зможуть здійснювати свою економічну діяльність у метавсесвіті, що розширить їх можливості щодо продажу товарів, виконання робіт та надання послуг, а також отримання винагороди (електронних грошей), які можна буде витратити чи інвестувати.

Електронні гроші поділяються на дві основні категорії:

1) Карткові (card-based) – це пластикові смарт-карти з вбудованим чіпом, які дозволяють зберігати електронні грошові файли, що є аналогом готівки. Для використання цих карт потрібне спеціальне обладнання.

2) Мережеві (network-based) – представляють собою грошові файли, що передаються через організатора розрахунків в обмін на традиційні гроші. Інформація зберігається на носіях, таких як жорсткі диски, і передається через електронні канали зв'язку, в тому числі Інтернет. Основне застосування цих грошей – оплата в інтернет-магазинах, де вони можуть бути обміняні на традиційні гроші.

У вересні 2021 року Національний банк України запустив проєкт «Е-гривня», мета якого полягає у визначенні доцільності масштабного впровадження цифрової гривні на основі проведених досліджень. Ця цифрова валюта є електронним еквівалентом звичайних грошей. На відміну від криптовалют, які функціонують у децентралізованих мережах, цифрова валюта повинна бути випущена і контролюватися центральним банком, і не є віртуальним активом.

У 2022 році НБУ представив концепцію е-гривні для обговорення представникам банків, небанківських фінансових установ та учасникам ринку віртуальних активів, з метою отримання зворотного зв'язку.

Е-гривня – це електронна форма української грошової одиниці, яка буде виступати прямим зобов'язанням центрального банку. Головне призначення цього цифрового грошей, за словами регулятора, полягає в ефективному виконанні всіх функцій грошей, доповнюючи як готівкову, так і безготівкову форми гривні.

Отже, грошові кошти є однією з ключових складових фінансових ресурсів підприємств. Вони забезпечують безперервність господарської діяльності, виконання фінансових зобов'язань, інвестиційну активність та фінансову стійкість. У зв'язку з цим організація обліку та контролю грошових коштів є пріоритетним завданням бухгалтерії кожного підприємства.

Грошові кошти є одним із найважливіших об'єктів бухгалтерського обліку через свою ліквідність і значення для фінансової стійкості підприємства. Облік грошових коштів має забезпечувати:

- точність фіксації операцій, пов'язаних із рухом грошових коштів;
- відповідність вимогам законодавства;
- своєчасне відображення операцій у регістрах обліку.

Облік грошових коштів регламентується як національними стандартами бухгалтерського обліку (НП(С)БО), так і міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ). Основні аспекти, на які слід звертати увагу:

- документування: обов'язкове оформлення кожної операції (платіжні доручення, касові ордери, виписки банків).
- синтетичний та аналітичний облік: використання рахунків класу 3 "Кошти, розрахунки та інші активи" (рахунки 30, 31, 33 за Планом рахунків).
- облік валютних операцій: відображення операцій в іноземній валюті із застосуванням курсових різниць.

А контроль грошових коштів спрямований на забезпечення законності, доцільності та ефективності їх використання. Основними завданнями контролю є:

- ✓ перевірка відповідності фактичних залишків коштів даним обліку;
- ✓ виявлення порушень у використанні коштів (неправомірні витрати, порушення касової дисципліни);
- ✓ забезпечення ефективності управління грошовими потоками.

Інструментами контролю виступають: інвентаризація грошових коштів (перевірка каси, залишків на рахунках); внутрішній аудит (перевірка правильності оформлення документів, відповідність операцій затвердженим регламентам); аналіз руху грошових коштів (оцінка надходжень і витрат).

Отже, грошові кошти є важливим об'єктом бухгалтерського обліку та контролю, від ефективного управління якими залежить фінансова стабільність і конкурентоспроможність підприємства. Використання сучасних методів обліку, інформаційних технологій і посилення внутрішнього контролю сприятиме підвищенню прозорості та результативності управління фінансовими ресурсами.

1.2. Нормативне забезпечення та проблемні аспекти обліку і контролю грошових коштів підприємств у сучасній економічній літературі

В економічній літературі можна зустріти багато різноманітних визначень поняття «грошові кошти», для позначення якого у науковому обороті використовується широкий спектр термінів: «гроші», «грошові активи», «готівка», «фінансові ресурси», що призводить до неоднозначного розуміння сутності цих понять та зумовлює проблемні питання в бухгалтерському обліку цих об'єктів.

Перш за все, розглянемо трактування поняття «грошові кошти» в нормативних документах (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Визначення поняття «грошові кошти» в нормативних документах України

Назва документу	Визначення поняття
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Мінфіну України від 07.02.2013 № 73	Грошові кошти (гроші) - готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання
Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств: Рекомендації Укоопспілки від 28.07.2006 р.	
Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 (IAS 7) «Звіт про рух грошових коштів» визначає	Грошові кошти – це готівка в касі та депозити до запитання
Порядок обліку особистих грошей, цінностей і речей осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, а також виданого їм речового майна: Наказ Міністерства юстиції України від 23.08.2013 № 1782/5	Гроші (грошові кошти) - готівка та кошти у безготівковій формі в національній валюті (гривні)
Інструкція про порядок складання річного фінансового звіту в банках України: Постанова Національного банку України від 03.12.2003 р. № 518	Грошові кошти – готівкові кошти в касі та депозити до запитання
Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України: Постанова Національного банку України від 07.12.2004 № 598	
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 "Подання фінансової звітності": Наказ Мінфіну України від 28.12.2009 р. № 1541	Грошові кошти – готівка, кошти на рахунках в органах Державної казначейської служби України, у банках та депозити до запитання
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 "Подання фінансової звітності" (Форми N 1-дс, 2-дс, 3-дс, 4-дс): Наказ Мінфіну України від 24.12.2010 р. № 1629	Грошові кошти — готівка, кошти на рахунках в органах Державного казначейства України, у банках та депозити до запитання

Джерело: сформовано автором на основі [40]

Отже, всі визначення терміна «грошові кошти», які містяться в чинних нормативних документах, в основному лише перераховують його складові. Таке формулювання є недостатньо точним і потребує уточнення. Інші дослідники також піднімали це питання. Наприклад, С.М. Остафійчук зазначає, що хоча грошові кошти є абсолютно ліквідними активами, не всі залишки на банківських рахунках можна вважати такими, оскільки їх ліквідність може суттєво варіюватися [39, с. 216].

Ми також поділяємо точку зору автора, адже не всі кошти на банківських рахунках підприємство може використати в будь-який момент. Наприклад, підприємство, яке відкриває безвідзивний акредитив, має кошти, що є його власністю, але використати їх на свої власні потреби одразу не може, оскільки зобов'язане перерахувати їх іншій організації, на користь якої було відкрито акредитив. Таким чином, ці кошти не можна вважати абсолютно ліквідними активами підприємства, а отже, не слід їх зараховувати до грошових коштів.

Проте, не можна однозначно стверджувати, що до поняття «грошові кошти» слід відносити лише кошти на поточних рахунках в банках, а кошти на інших рахунках в банківських установах — ні. Кошти, що зберігаються на чекових книжках або банківських картках, також вважаються грошима на інших рахунках, і підприємство може використати їх у будь-який момент, отже, вони є абсолютно ліквідними і відносяться до грошових коштів підприємства. Тому точно визначити склад грошових коштів суб'єкта господарювання на практиці може бути досить проблематично.

Зважаючи на зазначене, розглянемо підходи до трактування терміна «грошові кошти» в економічній літературі. Більшість авторів вважає грошові кошти активами підприємства (Остафійчук С.М. [39, с. 217], Єфіменко В.І. [17, с. 212]). Це визначення заслуговує на підтримку, оскільки дійсно ці кошти можуть бути використані для розрахунків у будь-який момент, але, на нашу думку, воно не повною мірою відображає сутність досліджуваного поняття.

Друга група авторів (Завадський Й.С. [18, с. 323], Осовська Г.В. [38, с. 235]) розглядає грошові кошти як доходи та надходження. На нашу думку, цей підхід є

недоцільним, оскільки грошові кошти можуть проявлятися не лише у вигляді доходів і надходжень, а й у формі витрат.

Крім того, в економічній літературі можна знайти й інші трактування терміна "грошові кошти". Наприклад, Атамас П. Й., Атамас О. П. [3, с. 280] вважають, що під грошовими коштами слід розуміти валюту України та іноземну валюту. Дерій М. [11, с. 62] визначає їх як основні сегменти для здійснення готівкових і безготівкових розрахунків між державними бюджетними установами та підприємствами. Несходовський І.С. [37, с. 15] трактує грошові кошти як абстрактний вимірник економічних процесів, явищ і об'єктів, який учасники угоди вважають платіжним засобом.

Отже, аналіз теоретичних та методологічних досліджень як зарубіжних, так і вітчизняних економістів підтверджує, що існує відсутність єдиного, загальноприйнятого визначення терміна «грошові кошти». У зв'язку з цим доцільно сформулювати наступне визначення: грошові кошти – це поняття бухгалтерського обліку, яке відображає найліквідніші активи підприємства і може бути представлене у вигляді готівки, коштів на банківських рахунках або депозитах до запитання. Це визначення узагальнює існуючі підходи до трактування грошових коштів і, на відміну від інших, включає такі аспекти, як сутність грошових коштів, напрями їх використання та кінцевий результат.

1.3. Особливості господарської діяльності та оцінка економічного стану підприємств з виробництва військових транспортних засобів

Товариство з обмеженою відповідальністю «Житомирський бронетанковий завод» (ТОВ «Житомирський БТЗ», ТОВ «ЖБТЗ») є юридичною особою з дня його державної реєстрації, має відповідні реквізити, передбачені діючим Законодавством України, про що свідчить Свідоцтво про державну реєстрацію юридичної особи.

ТОВ «Житомирський БТЗ» здійснює свою діяльність у відповідності з чинним законодавством України та Статутом підприємства. ТОВ «Житомирський БТЗ» за кодами економічної класифікації представлено на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Характеристика ТОВ «Житомирський БТЗ» за кодами економічної класифікації

Джерело: сформовано автором на основі даних ТОВ «Житомирський БТЗ»

В процесі господарської діяльності відбувається постійна трансформація активів і, очевидно, будь-який об'єкт активів може мати два джерела фінансових ресурсів: власні та залучені.

Для аналізу майнового стану підприємства необхідно проаналізувати динаміку і структуру активів підприємства та джерел їх формування. Детальний аналіз динаміки і структури майна підприємства та джерел його формування дає можливість встановити якою мірою підприємство може розраховувати на власні кошти і скільки потрібно залучити коштів для здійснення господарської діяльності, а також на скільки ефективно використовуються власні і позичені кошти. Аналіз джерел майна підприємства здійснюється за даними балансу.

Фінансовий стан ТОВ «Житомирський БТЗ» за 2019-2023 рр., представлено на рис. 1.3.

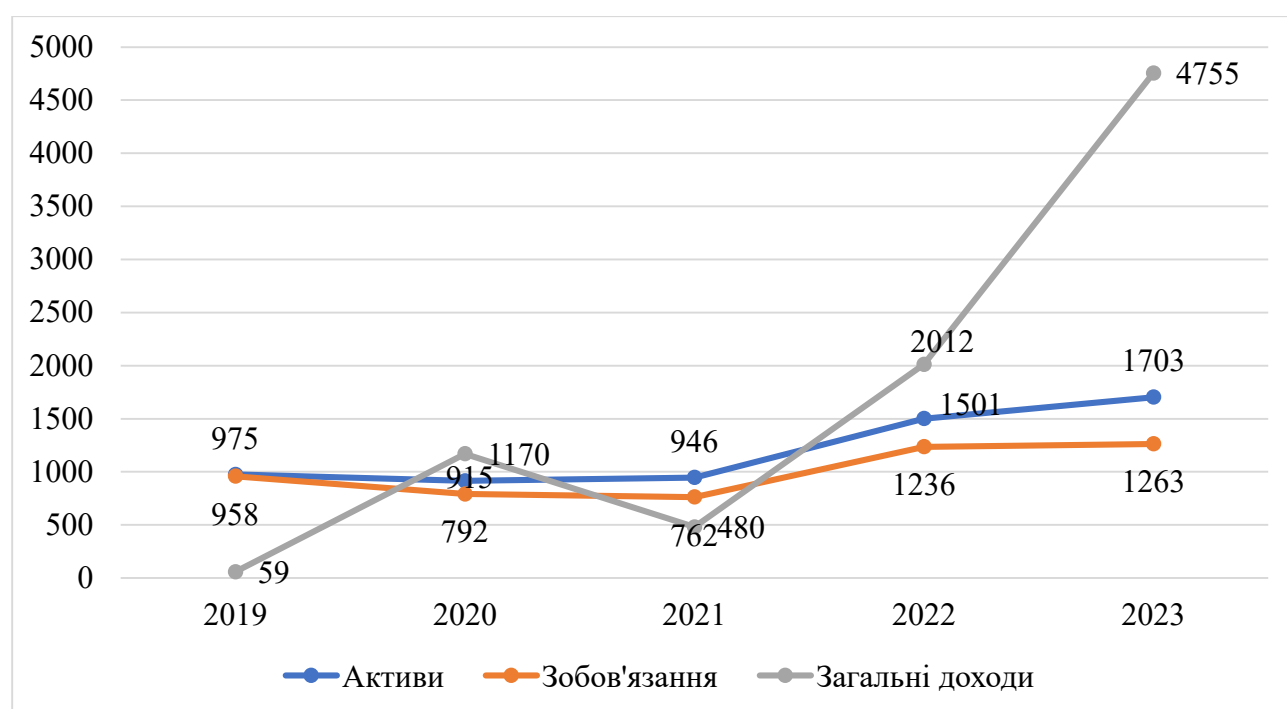

Рис. 1.3. Фінансовий стан ТОВ «Житомирський БТЗ» за 2019-2023 рр.

Джерело: сформовано на основі даних ТОВ «Житомирський БТЗ»

Аналізуючи дані рис. 1.3 можна зробити висновок, що показники активу балансу ТОВ «Житомирський БТЗ» порівнюючи 2019-2023 рр. змінилися. Так, загальна вартість майна та джерел формування активу збільшилась на 746 млн.грн. Зобов'язання підприємства теж збільшилися за досліджуваний період на 305 млн.грн., це є негативною тенденцією. Однак, є і позитивні моменти, а саме збільшення доходів підприємства на 4696 млн.грн., це і спонукало до збільшення прибутку у 2023 році на 143,2 млн.грн. (рис. 1.4).

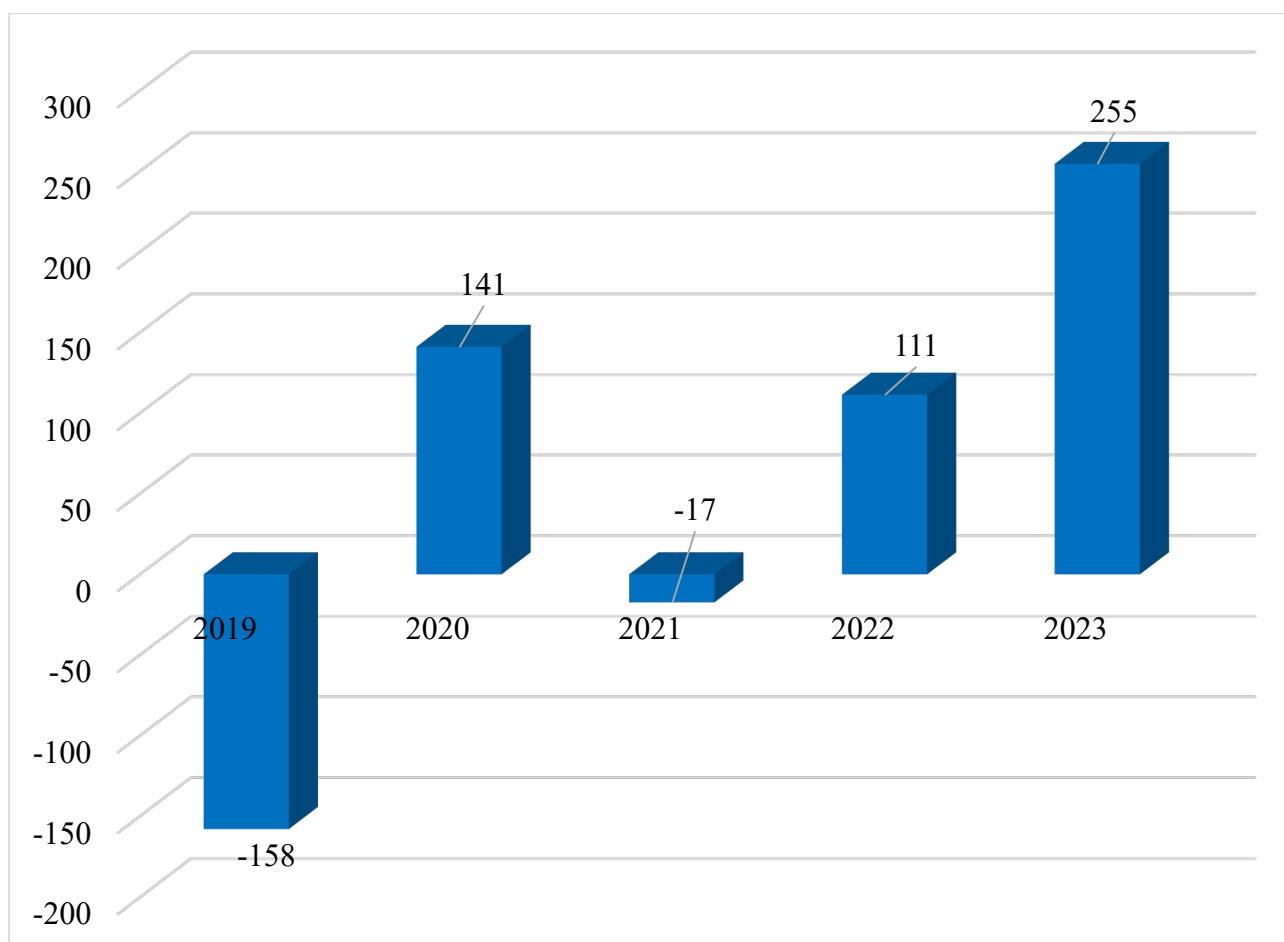

Рис. 1.4. Динаміка чистого прибутку (збитку) ТОВ «Житомирський БТЗ» за 2019-2023 рр. (тис.грн.)

Джерело: сформовано на основі даних ТОВ «Житомирський БТЗ»

Отже, одна з найскладніших проблем керування співвідношенням між витратами і чистим доходом це: оцінити фактичний їх рівень, передбачити майбутнє, віднайти ефективні рішення в умовах невизначеності. Інструментом мінімізації невизначеності слугує прогнозування, а прогнозом називають спробу визначити (передбачити) стан якогось явища чи процесу в майбутньому, тобто можливі наслідки управлінських рішень.

Комплексна економічна характеристика, яка відображає зусилля підприємства, спрямовані на забезпечення динамічності розвитку і досягнення поставлених цілей у різних напрямках діяльності наведена в таблицях 1.3-1.4.

Таблиця 1.3

Показники прибутковості у ТОВ «Житомирський БТЗ» за 2019-2023 рр.

Показники	Роки				
	2019	2020	2021	2022	2023
Рентабельність активів	-12,3	15,4	-1,8	7,4	15,0
Рентабельність власного капіталу	-63,6	853,3	-16,2	60,5	96,7
Рентабельність оборотних активів	-15,2	19,4	-2,6	8,9	17,9
Рентабельність загальних активів	-7,2	30,7	-1,9	9,8	18,6
Валова рентабельність собівартості	9,3	55,3	15,2	15,9	11,6
Рентабельність операційних витрат	4,3	280,9	64,8	147,7	166,0
Чиста рентабельність витрат	-55,9	31,6	-3,6	11,8	7,0

Джерело: розраховано на основі даних ТОВ «Житомирський БТЗ»

Таблиця 1.4

Показники ділової активності та платоспроможності у
ТОВ «Житомирський БТЗ» за 2019-2023 рр.

Показники	Роки				
	2019	2020	2021	2022	2023
Показники ділової активності					
Оборотність загальних активів	0,0	1,2	0,5	1,5	2,9
Оборотність робочого капіталу	0,2	8,7	-7,0	-170,0	40,4
Оборотність дебіторської заборгованості	0,1	4,7	1,6	6,8	16,8
Показники платоспроможності					
Відношення грошових коштів до активів	0,6	19,7	26,4	15,8	32,6
Проміжний коефіцієнт покриття	16,4	56,9	63,7	46,8	62,3
Коефіцієнт автономії	7,0	13,5	19,5	17,7	25,8
Коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом	36,6	65,6	65,8	107,4	156,7

Джерело: розраховано на основі даних ТОВ «Житомирський БТЗ»

Вище наведені дані свідчать про збільшення показників платоспроможності, тобто про покращення фінансового стану підприємства і його здатності виконувати свої зобов'язання у короткостроковій та довгостроковій перспективі. Збільшення показників платоспроможності може свідчити про: зростання активів, зменшення заборгованості, зростання прибутковості: чим більший прибуток, тим більше можливостей у підприємства для виконання своїх зобов'язань. Отже, збільшення показників платоспроможності свідчить про загальне зміцнення фінансового становища підприємства. Це робить його більш привабливим для кредиторів і інвесторів, знижує ризики банкрутства та відкриває нові можливості для розвитку, в тому числі для інвестування в нові проекти або розширення бізнесу.

Наступним етапом аналізу грошових потоків є оцінка показників ліквідності підприємства. Для отримання результатів цього етапу необхідно розрахувати наступні фінансові показники: коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності. Розрахунок індикаторів ліквідності для ТОВ «Житомирський БТЗ» наведено у таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

Показники ліквідності у ТОВ «Житомирський БТЗ» за 2019-2023 рр.

Показники	Роки					Відхилення 2023 р. до 2019 р.,+,-	Нормальні обмеження
	2019	2020	2021	2022	2023		
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,01	0,23	0,34	0,20	0,45	0,44	> 0,5
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,85	0,92	0,91	1,04	1,15	-0,69	> 2
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,58	0,57	0,64	0,47	0,63	0,05	> 0,5

Джерело: розраховано на основі даних ТОВ «Житомирський БТЗ»

Отже, після проведення аналізу показників можна зробити наступні висновки:

1) в 2023 році показник абсолютної ліквідності не досягнув нормального

рівня, хоча він збільшився на 0,44 у порівнянні з 2019 роком. Збільшення показника свідчить про поліпшення фінансової стійкості підприємства, оскільки воно має більшу можливість покрити свої короткострокові зобов'язання за рахунок найбільш ліквідних активів.;

2) коефіцієнт поточної ліквідності у звітному періоді (2023 році) зменшився на 0,69 у порівнянні з 2019 роком, то це може свідчити про погіршення фінансової стійкості підприємства, оскільки зменшення цього показника вказує на можливі труднощі з покриттям короткострокових зобов'язань і зменшення ліквідних активів відносно зобов'язань.;

3) в 2023 році показник швидкої ліквідності становив 0,63, тоді як він був у 2019 році 0,58. Це свідчить про те, що підприємство покращило свою фінансову стабільність і спроможність виконувати короткострокові зобов'язання без необхідності реалізації запасів, що є позитивним сигналом для кредиторів і інвесторів.

Для кращого розуміння динаміки показників ліквідності було побудовано діаграму (рис. 1.5).

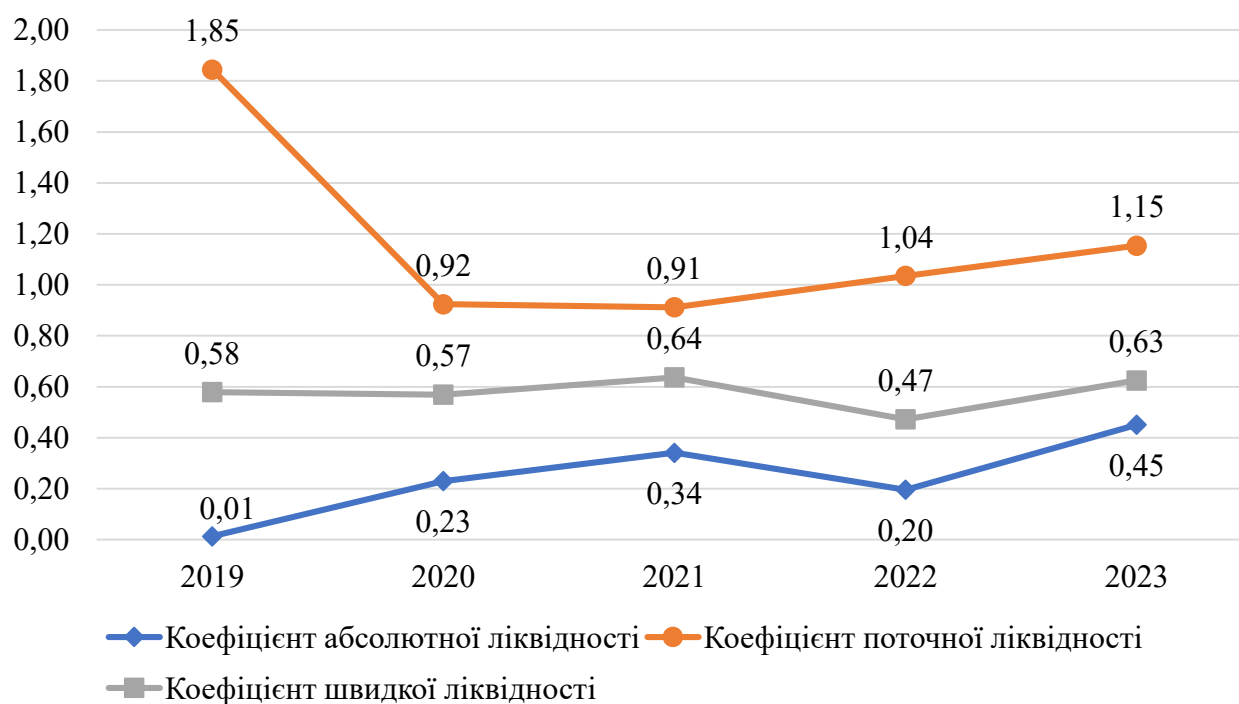

Рис. 1.5. Динаміка показників ліквідності ТОВ «Житомирський БТЗ» протягом 2019 – 2023 років

Джерело: розраховано на основі даних ТОВ «Житомирський БТЗ»

Отже, підвищення показників ліквідності може відображати поліпшення фінансового стану компанії, збільшення її здатності виконувати короткострокові зобов'язання й більш ефективно управління активами. Це є позитивним сигналом для інвесторів і кредиторів, оскільки свідчить про стабільність і надійність підприємства в умовах ринкової невизначеності.

Багато підприємств звертаються до аналізу Звіту про рух грошових коштів, щоб отримати точні дані про свої грошові потоки. Такі дослідження забезпечують інформацію про обсяги та динаміку вхідних і вихідних грошових потоків, а також надають дані за кожним видом діяльності (операційної, фінансової та інвестиційної), у результаті чого можна оцінити чистий грошовий потік (рис. 1.6).

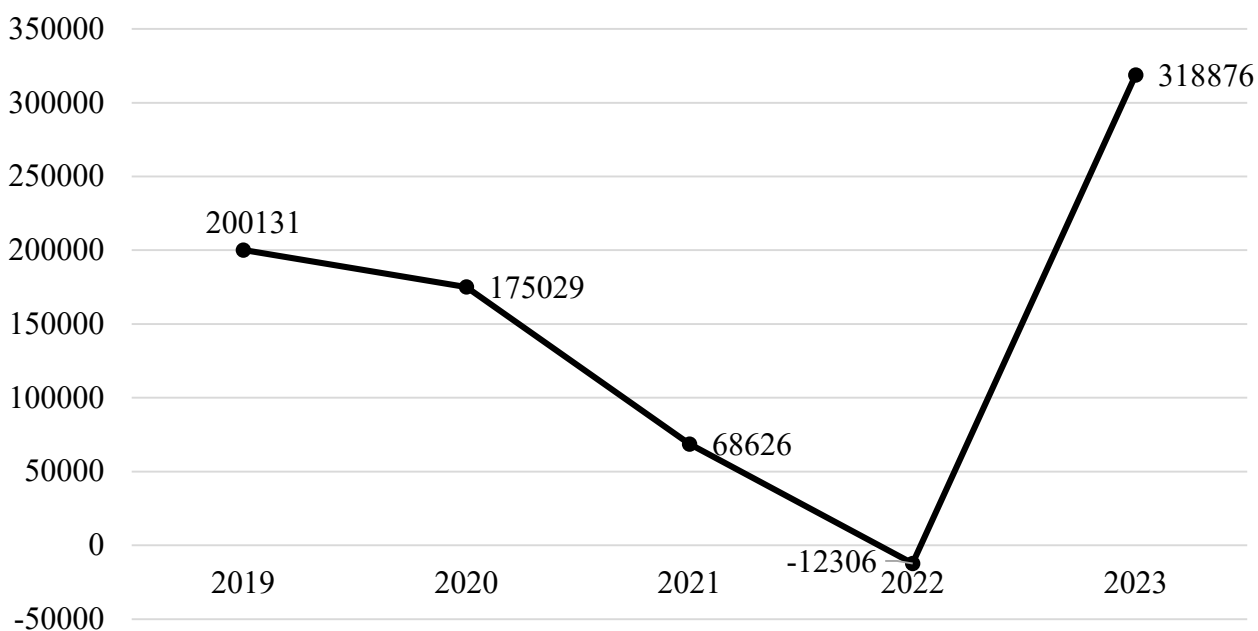

Рис. 1.6. Динаміка показників ліквідності ТОВ «Житомирський БТЗ» протягом 2019 – 2023 років

Джерело: сформовано на основі даних ТОВ «Житомирський БТЗ»

Виходячи з наведених даних рисунку 1.6, ми бачимо значне поліпшення фінансової ситуації підприємства, оскільки перехід від негативного значення (у 2022 році грошовий потік у 2022 році складав -12306 тис. грн.) до позитивного (у 2023 році зріс до 318876 тис. грн.) показує, що компанія змогла покращити свою ліквідність, підвищити ефективність управління грошовими ресурсами та

забезпечити стабільний притік грошових коштів. Така динаміка є позитивним сигналом для інвесторів, кредиторів і партнерів, вказуючи на збільшення прибутковості та ризиків у бізнесі.

Отже, ретельний аналіз грошових потоків та об'єктивна оцінка отриманих результатів сприятимуть ефективному управлінню фінансовими ресурсами, що, у свою чергу, забезпечить стабільність функціонування підприємства. Не менш важливо зазначити, що за умов належного управління грошові кошти стають основою для самофінансування компанії.

Ефективність управління грошовими коштами полягає у досягненні балансу між доходами і витратами. Важливо підтримувати високий рівень платоспроможності та раціонально розподіляти фінансові ресурси на визначені цілі, використовуючи як внутрішні, так і зовнішні джерела фінансування.

РОЗДІЛ 2

ПОБУДОВА СИСТЕМИ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ КОШТАМИ ПІДПРИЄМСТВА З ВИРОБНИЦТВА ВІЙСЬКОВИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

2.1. Організація документування операцій з грошовими коштами

Грошові кошти є однією з найважливіших статей активів будь-якого підприємства, оскільки вони забезпечують безперервність господарської діяльності, виконання фінансових зобов'язань та підтримку платоспроможності. Ефективна організація документування операцій з грошовими коштами, а також ведення синтетичного та аналітичного обліку є ключовими чинниками забезпечення фінансової стабільності підприємства.

Документування грошових операцій є фундаментом бухгалтерського обліку, оскільки воно забезпечує достовірність, прозорість та контроль за рухом фінансових ресурсів підприємства.

Правильно організована система документування дозволяє:

- забезпечити відповідність операцій вимогам законодавства;
- підвищити точність обліку шляхом мінімізації помилок;
- спростувати процеси аудиту та внутрішнього контролю;
- забезпечувати оперативне прийняття управлінських рішень на основі актуальної фінансової інформації.

Для ефективного обліку грошових коштів використовуються різні види первинних документів, які фіксують кожну фінансову операцію. Вони містять інформацію, необхідну для обліку касових і безготівкових операцій, контролю за рухом грошових коштів і формування звітності. Оформлення документів здійснюється відповідно до законодавства та внутрішніх політик підприємства.

В таблиці 2.1 наведемо перелік первинних документів, що включають документи для касових та безготівкових операцій, в т.ч. які використовуються при електронному документообігу.

Перелік первинних документів для касових та безготівкових операцій

Первинні документи	Зміст первинних документів
<i>Документи для касових операцій</i>	
Прибутковий касовий ордер (форма КО-1)	Використовується для оформлення надходження коштів до каси підприємства. Обов'язкові реквізити: номер, дата, сума, призначення платежу, підпис касира та особи, яка здає кошти
Видатковий касовий ордер (форма КО-2)	Застосовується для оформлення видачі коштів із каси (виплата зарплати, авансів, розрахунків із постачальниками тощо). Обов'язкові реквізити: сума, підстава для видачі, підпис отримувача, касира.
Касова книга (форма КО-4)	Використовується для щоденного обліку руху готівки. Заповнюється касиром, містить дані про залишки, надходження та видачу коштів.
Розрахункові квитанції	Використовуються у разі прийняття коштів за товари, послуги або виконані роботи. Зазвичай містять відомості про платника, суму платежу, дату операції.
Акти інвентаризації каси	Складаються для перевірки відповідності залишку готівки у касі до даних обліку. Обов'язкові при зміні матеріально відповідальної особи або в кінці звітного періоду.
Звіти касира	Щоденні документи, які відображають підсумок касових операцій за день. Містять інформацію про загальну суму надходжень і витрат
<i>Документи для безготівкових операцій</i>	
Платіжне доручення	Основний документ для безготівкових розрахунків із контрагентами. Обов'язкові реквізити: назва платника та отримувача, реквізити банківських рахунків, сума, дата, призначення платежу
Виписка банку	Щоденний документ, що підтверджує рух коштів на банківському рахунку. Містить інформацію про всі надходження та списання, баланс на початок і кінець дня.
Меморіальні ордери	Документи, які оформляються банком для відображення операцій на рахунках підприємства. Використовуються у випадках переказу коштів, списання комісій тощо.
Розрахункові чеки	Використовуються для отримання готівки з банківського рахунку. Обов'язкові реквізити: номер рахунку, дата, сума, підписи уповноважених осіб.
Інкасове доручення (розпорядження)	Застосовується для примусового списання коштів з рахунку платника (наприклад, за рішенням суду чи податкових органів)
Акти звірки з контрагентами	Складаються для підтвердження розрахунків між сторонами. Відображають залишки заборгованостей, сплачені суми та інші деталі операцій.
<i>Електронні документи</i>	
Електронні платіжні доручення	Використовуються через системи "Клієнт-Банк".
Електронні виписки банку	Використовуються для швидкого обліку операцій
Системи автоматизації обліку	Дозволяють зберігати дані про первинні документи в цифровій формі (наприклад, 1С, BAS),

Джерело: сформовано та обгрунтовано автором на основі законодавчої бази України

Оформлення первинних документів для касових та безготівкових операцій є важливим етапом бухгалтерського обліку. Чітке дотримання нормативних вимог та впровадження автоматизації забезпечує прозорість фінансової діяльності підприємства, мінімізує ризики помилок та сприяє ефективному управлінню грошовими коштами.

Для забезпечення достовірності та правомірності облікових записів первинні документи повинні відповідати певним вимогам:

- повнота інформації: документ має містити назву, дату складання, зміст операції, суму, підписи відповідальних осіб;
- чіткість і зрозумілість: інформація повинна бути подана ясно та без двозначностей;
- відповідність законодавству: документи мають відповідати вимогам національного законодавства щодо бухгалтерського обліку та фінансової звітності;
- зберігання і архівування: первинні документи повинні зберігатися протягом встановленого законодавством терміну для можливості перевірки та аудиту.

Впровадження сучасних інформаційних систем значно полегшує організацію документування та ведення синтетичного і аналітичного обліку грошових коштів. Основні переваги використання автоматизованих систем:

- автоматизація облікових процесів зменшує ручну працю та мінімізує ризик помилок;
- оперативний доступ до інформації забезпечує швидке отримання актуальних даних для аналізу та прийняття рішень;
- інтеграція з банківськими системами дозволяє автоматично імпортувати банківські виписки та проводити їх аналіз;
- підтримка аналітичних інструментів забезпечує можливість створення детальних звітів і графіків для глибокого аналізу фінансових потоків.

Системи автоматизації бухгалтерського обліку, такі як 1С:Бухгалтерія, SAP ERP, Oracle Financials, надають широкі можливості для організації ефективного

обліку та контролю грошових коштів.

Отже, організація документування операцій з грошовими коштами є невід'ємною частиною бухгалтерської системи підприємства. Ефективне управління грошовими коштами забезпечує фінансову стабільність, сприяє виконанню зобов'язань перед контрагентами, кредиторами та власниками, а також підвищує загальну конкурентоспроможність підприємства. Використання сучасних інформаційних технологій та постійне вдосконалення облікових процесів дозволяє оптимізувати управління фінансовими ресурсами, зменшити ризики та підвищити прозорість фінансової діяльності.

2.2. Особливості відображення обліку грошових коштів підприємств: синтетичний і аналітичний облік

Облік грошових коштів є одним із найважливіших елементів фінансової системи підприємства. Для виробників військових транспортних засобів специфіка обліку обумовлена державним регулюванням, секретністю операцій, високою вартістю продукції та необхідністю забезпечення прозорості використання бюджетних коштів.

Облік грошових коштів, розрахункових і платіжних операцій має важливе значення для правильної організації грошового обігу, тому наочно представимо процес обробки та передачі інформації в бухгалтерському обліку (рис. 2.1).

На початкових етапах проводиться реєстрація та обробка інформації про грошові кошти, яка документально підтверджена та перевірена на предмет законності, своєчасності та повноти. Це необхідно для подальшого використання даних при прийнятті важливих управлінських рішень.

Основними джерелами надходжень грошових коштів бронетанкового заводу є державні замовлення, а також контракти з міжнародними партнерами. Це накладає високі вимоги до ведення обліку та контролю за грошовими коштами.

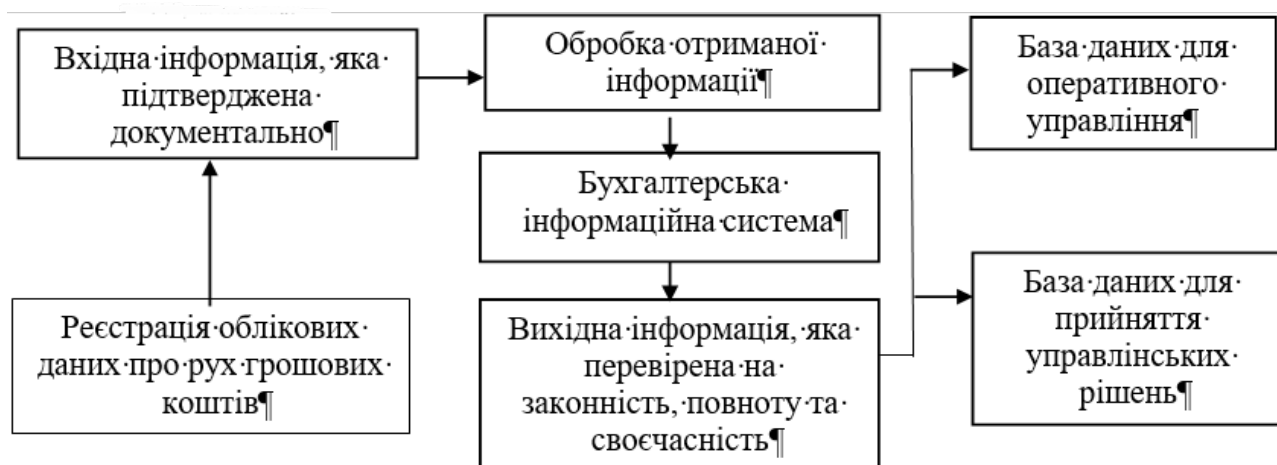

Рис. 2.1. Процес обробки та передачі інформації про грошові кошти в бухгалтерському обліку

Джерело: сформовано автором на основі [29]

Грошові кошти використовуються для закупівлі комплектуючих, виплати заробітної плати, інвестицій у розробку нових зразків техніки та виконання договірних зобов'язань перед замовниками.

Ведення обліку грошових коштів на таких підприємствах має свої особливості, обумовлені специфікою діяльності, підвищеними вимогами до фінансового контролю, державним регулюванням і секретністю.

Грошові кошти підприємств із виробництва військових транспортних засобів обслуговують розрахунки з постачальниками, виплату заробітної плати персоналу, фінансування капітальних інвестицій та виконання державних замовлень. Особливості цієї сфери обумовлені:

- державним замовленням, тобто основним джерелом фінансування є бюджетні кошти, що потребує суворого контролю за їх цільовим використанням.
- високою вартістю продукції, тому це створює необхідність у детальному плануванні та моніторингу грошових потоків.
- засекреченістю операцій, тобто фінансова інформація часто обмежена доступом для сторонніх осіб.

Синтетичний облік ТОВ «Житомирський БТЗ» передбачає узагальнення інформації про грошові кошти на рахунках бухгалтерського обліку. Він здійснюється на рахунках класу 3 «Кошти, розрахунки та інші активи» відповідно

до Плану рахунків бухгалтерського обліку України. Основні рахунки для синтетичного обліку грошових коштів:

1. Рахунок 30 «Каса» - використовується для обліку готівкових коштів, що зберігаються в касі підприємства.

2. Рахунок 31 «Рахунки в банках» - призначений для обліку коштів на поточних і депозитних рахунках підприємства.

3. Рахунок 33 «Інші кошти» - використовується для обліку грошових документів, таких як векселі, чеки, квитанції тощо.

Синтетичний облік дозволяє отримувати узагальнену інформацію про фінансові ресурси підприємства, що є необхідним для складання фінансової звітності та аналізу фінансового стану.

Аналітичний облік на підприємстві забезпечує деталізацію інформації, отриманої з синтетичного обліку. Аналітичний облік дозволяє проводити глибокий аналіз фінансових потоків, виявляти тенденції та аномалії, що сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Тому, пропонуємо вести облік в розрізі:

1) джерел фінансування:

- бюджетного фінансування;
- власних коштів підприємства;
- коштів міжнародних грантів чи програм підтримки.

2) проектів:

• для виконання державних замовлень кошти обліковуються окремо за проектами. Це забезпечує контроль за витратами на конкретні види продукції.

3) валютних операцій (оскільки підприємства можуть закуповувати комплектуючі за кордоном):

- переказ у іноземній валюті;
- курсових різниць;
- конверсійних операцій.

4) рахунків обліку:

- касових операцій – аналіз операцій на рахунку 30 "Каса" за допомогою касових ордерів та касової книги;
- банківських рахунків - деталізація по кожному рахунку 31 "Рахунки в банках" з урахуванням валюти та типу операцій.

5) центрів відповідальності:

- підрозділів – відображення руху коштів по підрозділах, які мають підзвітність за грошові кошти;
- відповідальних осіб – відображення руху коштів по особам, які мають підзвітність за грошові кошти.

На основі вище наведеного, можна сказати, що синтетичний та аналітичний облік є взаємодоповнюючими елементами бухгалтерської системи, що забезпечують повну і достовірну інформацію про грошові кошти підприємства. Взаємозв'язок між цими рівнями обліку забезпечується через:

- регулярне звіряння залишків, тобто порівняння даних синтетичного обліку з аналітичними даними дозволяє виявляти розбіжності та оперативно реагувати на них;
- інвентаризацію грошових коштів в касі та банківських рахунків, яка допомагає підтвердити достовірність облікових записів;
- правильне оформлення первинної документації забезпечує точність записів у синтетичних і аналітичних рахунках, що дозволяє уникнути помилок і неточностей.

Отже, організація обліку грошових коштів на підприємствах із виробництва військових транспортних засобів має ряд специфічних рис, пов'язаних із державним фінансуванням, високими вимогами до секретності та важливістю чіткого контролю. Забезпечення ефективного обліку сприяє раціональному використанню фінансових ресурсів, що особливо важливо в умовах посиленої уваги до обороноздатності країни.

Синтетичний і аналітичний облік грошових коштів на підприємствах із виробництва військових транспортних засобів мають свої особливості, обумовлені державним регулюванням, багатокомпонентною структурою

фінансування та високими вимогами до прозорості. Чітке ведення обліку сприяє виконанню державних замовлень, раціональному використанню ресурсів та підвищенню ефективності управління фінансами.

2.3. Шляхи удосконалення облікового процесу управління грошовими коштами підприємств

Роль грошових коштів в економіці, як основного елементу монетарних активів важко переоцінити, оскільки основу діяльності підприємства становлять операції, пов'язані з рухом грошових коштів. Саме за допомогою грошових коштів здійснюється акумуляція факторів виробництва та обіг капіталу. Більшість операцій на підприємстві пов'язані з придбанням, виробництвом та продаж, а в результаті з отриманням й оплатою грошових коштів.

Дослідження вчених вказують на те, що у суб'єктів господарювання постійно виникають проблеми з обліком руху і наявності коштів. Основними з цих проблем є: недосконалість законодавчо-нормативних актів; значна кількість розрахунків у готівковій формі, що вимагає великої кількості часу з боку бухгалтера; недостатня інформативність стосовно реальних грошових потоків; складний процес документообігу; послабленість системи контролю за збереженням та використанням грошових коштів (уточнено за даними [1; 9; 46]).

Вдосконалення організації обліку грошових коштів постає одним з найактуальніших питань, оскільки від наявності у підприємства грошових коштів залежить його платоспроможність, конкурентоспроможність, і ефективна діяльність підприємства і його майбутній розвиток.

Розглянемо напрями вдосконалення обліку грошових коштів на підприємстві та основні їх переваги (табл. 2.2).

Основні функції системи «Клієнт-Банк» включають:

1. Контроль за рухом грошових коштів на банківському рахунку, а також визначення особи платника і призначення платежу. Ця функція сприяє швидкому проведенню розрахунків з клієнтами підприємства.

2. Щоденне отримання оновлених офіційних курсів іноземних валют, які можна використовувати в бухгалтерському обліку.

3. Формування бази даних контрагентів для платежів, що дозволяє наступного разу використовувати шаблони з уже збереженими даними та пришвидшувати оформлення платіжних документів.

Таблиця 2.2

Переваги напрямів удосконалення обліку грошових коштів

№	Напрями	Переваги
1	Користування системою «Клієнт-Банк»	<ol style="list-style-type: none"> 1. Швидкість в управлінні фінансовими засобами. 2. Можливість створення і редагування документів в офлайн-режимі. 3. Використання єдиної системи для управління рахунками кількох організацій. 4. Зручність роботи з програмним забезпеченням. 5. Проведення платежів зі свого поточного банківського рахунку без потреби відвідувати банк, з офісу підприємства. 6. Економія часу.
2	Виплата заробітної плати, премій й інших платежів співробітникам фірми на банківські картки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зручність безготівкових розрахунків з працівниками для оплати праці, нарахування премій та виплати авансів на відрядження. 2. Перевага безготівкових платежів для працівників в порівнянні з готівковими розрахунками. 3. Спрощення роботи для бухгалтера. 4. Уникнення потреби зберігати грошові кошти в касі, що в свою чергу зменшує ризики, пов'язані з депонуванням невиданих сум протягом п'яти днів.
3	Розробка програми контролю обліку грошових коштів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Оптимальний механізм для перевірки руху грошових коштів. 2. Можливість швидко перевірити джерела надходження та витрат.
4	Впровадження фонду дрібної готівки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відсутність облікових записів. 2. Використання коштів виключно для незначних витрат, підтверджених відповідними документами.
5	Розподіл службових обов'язків	<ol style="list-style-type: none"> 1. Уникнення спотворення облікових записів. 2. Кожна МВО несе відповідальність лише за свій об'єкт. 3. Мінімізація можливостей для службових зловживань.

Джерело: розроблено авторами за джерелами [1; 42; 10]

Для впровадження зарплатного проекту необхідно лише за кілька днів до виплати зарплати надати банку платіжні доручення на перерахування зарплати

(включаючи комісійні, ПДФО та ЄСВ) разом з відомістю про розподіл заробітної плати.

Якщо на підприємстві буде запроваджено систему віддаленого обслуговування (Клієнт-Банк), зазначені документи подаються в електронному форматі. У разі зміни будь-якої інформації про співробітника або його звільнення, підприємство повинно повідомити банк.

Основними особливостями реєстру обліку є: наявність відмітки про запис у касовій книзі, що унеможливорює подвійний запис однієї і тієї ж операції або її відсутність, а також перевірка залишку на рахунку після нарахування чи списання відповідних сум з урахуванням ліміту, що суттєво підвищує контроль за обліковим процесом.

Розмір фонду дрібної готівки не повинен перевищувати встановлений ліміт залишку грошових коштів. Цей фонд використовується для покриття поштових витрат, закупівлі канцелярських товарів, видачі авансів торговим представникам тощо. Одночасно призначається матеріально відповідальна особа. Усі виплати обов'язково документально підтверджуються підписом отримувача коштів. Основною особливістю є те, що на такі платежі не ведеться жодних облікових записів. Після повного використання коштів складається звіт про витрати, який передається до бухгалтерії.

Для запобігання викривленням в обліку необхідно дотримуватись розподілу обов'язків згідно з двома правилами:

1. Розподіл матеріальної відповідальності та ведення бухгалтерського обліку таким чином, щоб одна матеріально відповідальна особа несла відповідальність лише за грошові кошти, а інша виконувала бухгалтерський облік. Це запобігає можливості використання грошових коштів у особистих цілях і коригування бухгалтерських записів для уникнення відповідальності.

2. Розподіл відповідальності за проведення господарських операцій і їх облік. Це забезпечує отримання неупередженої інформації, а ведення обліку довіряється окремому підрозділу під керівництвом головного бухгалтера.

Незважаючи на наявність сучасних інструментів і методів обліку, підприємства стикаються з низкою викликів у сфері обліку грошових коштів:

✓ збільшення ризиків шахрайства – необхідність посилення контролю та впровадження ефективних механізмів запобігання шахрайським діям;

✓ висока складність безготівкових операцій – потреба в постійному оновленні знань і навичок бухгалтерів щодо сучасних безготівкових методів платежів;

✓ інтеграція нових технологій – впровадження новітніх інформаційних систем може вимагати значних фінансових та часових витрат.

Для подолання цих викликів рекомендується:

- постійне навчання персоналу – забезпечення регулярного підвищення кваліфікації бухгалтерів та контролерів;

- впровадження автоматизованих систем – використання сучасних інформаційних технологій для автоматизації облікових процесів і посилення контролю;

- розробка чітких регламентів і політик – встановлення стандартів і процедур для обліку та контролю грошових коштів, що забезпечують їх відповідність вимогам законодавства та внутрішнім стандартам підприємства.

Таким чином, для підвищення ефективності управління грошовими коштами рекомендуємо:

✓ регулярне планування та контроль виконання бюджету, що дозволить підприємству оптимізувати витрати та уникати дефіциту коштів;

✓ використання передових форм розрахунків, таких як факторинг чи акредитиви;

✓ впровадження умов своєчасної оплати за допомогою системи знижок для контрагентів;

✓ розробка чіткої політики управління дебіторською заборгованістю допомагає знизити ризики неповернення коштів.

Враховавши запропоновані напрями удосконалення облікового процесу грошових коштів очікуються наступні результати:

- зниження витрат на ведення обліку за рахунок автоматизації;
- підвищення точності даних про стан грошових коштів;
- прискорення прийняття фінансових рішень завдяки доступу до аналітичної інформації;
- покращення фінансової дисципліни підприємства через прозорий контроль.

Отже, удосконалення облікового процесу управління грошовими коштами є важливим кроком до підвищення фінансової стабільності підприємства. Інтеграція сучасних технологій, чітке планування та контроль, а також розвиток професійної компетенції фінансового персоналу дозволяють підприємствам ефективно управляти грошовими ресурсами, мінімізуючи ризики та підвищуючи фінансову результативність.

РОЗДІЛ 3

СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1. Мета, завдання та етапи контролю операцій з грошовими коштами

В умовах сучасної економіки ефективно управління грошовими коштами є ключовим фактором стабільної діяльності підприємств. Контроль за обліком грошових коштів спрямований на забезпечення прозорості фінансових операцій, запобігання шахрайству та помилкам, а також на підвищення фінансової безпеки компанії. Це дозволяє організаціям оптимізувати свої ресурси, мінімізувати ризики та забезпечити надійність фінансових звітів.

Контроль за грошовими коштами охоплює комплекс заходів, процедур і політик, спрямованих на моніторинг і управління операціями з грошовими коштами [19].

Питання контролю та обліку грошових коштів досліджувалося багатьма науковцями в сфері бухгалтерського обліку, аудиту та фінансового контролю. Серед основних авторів, що приділяли увагу цій темі, варто відзначити таких дослідників: Савлук М. І., Шеремет А. Д., Герасименко В. О., Кужельний М. В., Сук Л. К. Ці науковці досліджували різні аспекти обліку і контролю грошових коштів, розробляли методичні підходи до вдосконалення систем контролю і підвищення їх ефективності для забезпечення фінансової безпеки підприємств.

Метою контролю за обліком грошових коштів є забезпечення точного обліку, виявлення недоліків у процесах управління грошовими потоками, а також мінімізація ризиків шахрайства, втрат або зловживань [36].

Основні завдання контролю за обліком грошових коштів:

- забезпечення прозорості – всі операції з грошовими коштами мають бути документально оформлені та підтверджені належними доказами, що забезпечує можливість перевірки та аудиту.
- захист активів – контроль за грошовими коштами передбачає фізичний і адміністративний захист від крадіжок, шахрайства або зловживань.
- точність та повнота обліку – всі операції мають бути правильно

відображені в бухгалтерських документах та відповідати вимогам законодавства і внутрішнім правилам підприємства.

- дотримання законодавчих вимог – контроль забезпечує відповідність фінансових операцій чинному законодавству, стандартам бухгалтерського обліку та внутрішнім нормативним документам.

Системи контролю за грошовими коштами сприяють тому, що всі операції належно відображаються в бухгалтерському обліку, а також підтверджуються відповідними документами. Ефективний контроль за грошовими коштами включає такі інструменти та механізми:

- розподіл обов'язків – для запобігання концентрації контрольних повноважень в одних руках. Наприклад, працівники, що здійснюють операції з грошовими коштами, не повинні бути відповідальними за їх облік;

- документування операцій – всі операції з грошовими коштами повинні супроводжуватися відповідною документацією, такою як накладні, касові ордери або банківські виписки. Це забезпечує прозорість і можливість проведення аудиту на будь-якому етапі;

- регулярні аудити – проведення внутрішніх і зовнішніх аудитів є необхідним інструментом контролю, який дозволяє перевірити точність обліку, виявити потенційні ризики та оцінити відповідність внутрішнім політикам підприємства;

- інформаційні технології – значно знижують ризики людських помилок і шахрайства. Використання спеціалізованого програмного забезпечення дозволяє вести точний облік грошових коштів, відстежувати їх рух та миттєво отримувати доступ до даних про фінансовий стан [24; 51];

- моніторинг і звітність – регулярний моніторинг грошових операцій та складання звітів дозволяє своєчасно виявляти відхилення від запланованих показників і швидко реагувати на можливі проблеми;

- фізичний контроль – для забезпечення безпеки грошових коштів на підприємстві застосовуються фізичні заходи, такі як безпечне зберігання готівкових коштів, обмежений доступ до кас та використання банківських сейфів

для зберігання великих сум;

Основними джерелами інформації для здійснення контролю грошових коштів на підприємстві є такі документи: Наказ про облікову політику підприємства в частині обліку операцій у касі та на рахунках у банках; Положення про ведення касових операцій у національній валюті України; прибуткові й видаткові касові ордери; журнал реєстрації прибуткових та видаткових касових документів; квитанції на внесок готівки до банку або на оплату послуг інших організацій; розрахунково-платіжні (платіжні) відомості на виплату заробітної плати, відпускних, матеріальної допомоги, стипендій та інших виплат працюючим; трудові угоди на виконання й оплату певних робіт; акти інвентаризації готівки в касі; договори про матеріальну відповідальність з особами, які ведуть касові операції; касова книга; звіти касира; виписки банків з рахунків підприємства; облікові реєстри аналітичного й синтетичного обліку про рух грошових коштів у касі та банках; матеріали внутрішнього аудиту, висновки різних експертів; Баланс (Звіт про фінансовий стан); Звіт про рух грошових коштів [52].

Ефективний контроль за грошовими коштами є одним із найважливіших елементів забезпечення фінансової безпеки підприємства. Він дозволяє:

1. Запобігати шахрайству та фінансовим втратам за рахунок прозорості операцій та контролю за всіма процесами.
2. Забезпечити надійну фінансову звітність, що сприяє довірі інвесторів, партнерів та інших зацікавлених сторін.
3. Поліпшити управління грошовими потоками, що дозволяє оптимізувати використання ресурсів і підвищити ефективність підприємства.

З огляду на сучасні технологічні можливості, внутрішній контроль за грошовими коштами може бути значно підвищений завдяки автоматизації процесів обліку, використанню хмарних технологій та інтеграції аналітичних інструментів для моніторингу операцій в реальному часі. Це дозволить не лише забезпечити надійний облік, але й швидко виявляти будь-які відхилення або підозрілі операції.

Також важливим є посилення навчання персоналу з метою підвищення їх компетентності у питаннях обліку та фінансової безпеки. Систематичне підвищення кваліфікації сприятиме більш ефективному виконанню контрольних функцій та зниженню ймовірності помилок.

Контроль за обліком грошових коштів є важливим інструментом підвищення фінансової безпеки підприємства. Системи контролю допомагають запобігати шахрайству, забезпечують точний облік і прозорість операцій з грошовими коштами. Для підвищення ефективності таких систем підприємства повинні впроваджувати сучасні інформаційні технології, проводити регулярні аудити та забезпечувати належний розподіл обов'язків серед працівників. Впровадження та підтримка ефективних систем внутрішнього контролю стає невід'ємною частиною успішного управління фінансами у сучасних умовах.

Отже, ефективна система обліку грошових коштів передбачає наявність механізмів контролю та верифікації, які дозволяють забезпечити достовірність і точність фінансової інформації. Основні методи контролю:

- внутрішній аудит – перевірка відповідності облікових записів встановленим стандартам і внутрішнім регламентам підприємства.
- розмежування обов'язків – забезпечення того, щоб різні етапи облікових процесів виконувалися різними особами, що знижує ризик шахрайства.
- регулярне звіряння – порівняння даних касових та банківських рахунків з обліковими записами для виявлення розбіжностей.
- інвентаризація грошових коштів – проведення періодичних перевірок фактичних залишків грошових коштів у касі та на банківських рахунках.

Контроль здійснюється в кілька етапів, кожен із яких має своє значення у процесі забезпечення фінансової дисципліни.

1. Підготовчий етап. На цьому етапі: визначаються об'єкти контролю (касова дисципліна, безготівкові операції, розрахунки з контрагентами тощо); аналізується нормативно-правова база, що регулює операції із грошовими коштами; формуються робочі документи для перевірки (чек-листи, аналітичні таблиці).

2. Організаційний етап. Визначаються: учасники контрольного процесу (внутрішні аудитори, бухгалтерська служба, зовнішні контролюючі органи); порядок і періодичність здійснення контролю (щоденно, щомісячно, раз на квартал).

3. Операційний етап. Безпосередньо проводиться перевірка, яка включає: аналіз первинних документів (прибуткових і видаткових касових ордерів, платіжних доручень, виписок банків); звірку даних касової книги з фактичними залишками готівки; перевірку виправданості витрат і правильності розрахунків із контрагентами.

4. Узагальнення результатів. На цьому етапі: складається звіт про результати перевірки; виявляються недоліки, порушення та ризики; надаються рекомендації щодо усунення недоліків і покращення контролю.

5. Контроль виконання рекомендацій. Перевіряється, наскільки ефективно виконані запропоновані заходи щодо усунення порушень та вдосконалення облікового процесу.

Отже, контроль операцій із грошовими коштами є невід'ємною складовою системи управління фінансами підприємства. Чітке визначення мети, завдань і етапів контролю дозволяє забезпечити прозорість та ефективність облікових процесів. Інтеграція сучасних технологій у контрольну діяльність сприяє мінімізації ризиків, покращенню фінансової дисципліни та підвищенню ефективності використання грошових коштів.

3.2. Використання інформаційних технологій для обліку і контролю грошових коштів

Сучасні інформаційні технології є важливим інструментом для оптимізації процесів обліку та контролю грошових коштів на підприємствах. Їх використання дозволяє значно підвищити точність, швидкість обробки інформації, зменшити ризики помилок та забезпечити оперативність контролю.

Основні напрямки застосування інформаційних технологій в обліку грошових коштів це:

✓ автоматизація облікових процесів з використанням програм, таких як 1С:Бухгалтерія, SAP ERP, Oracle Financials, які здійснюють: ведення синтетичного та аналітичного обліку грошових коштів; автоматичне формування первинних документів (платіжних доручень, касових ордерів); облік операцій у національній та іноземній валютах; інтеграцію з банківськими системами для обробки виписок.

✓ інтеграція з банківськими сервісами, тобто через використання систем Клієнт-Банк, які дозволяють підприємствам здійснювати: швидке проведення платежів та отримання виписок по рахунках; перевірку стану рахунків у режимі реального часу; автоматичне відображення банківських операцій у бухгалтерському обліку.

✓ облік грошових потоків, а саме: використання програмного забезпечення для управління грошовими потоками (наприклад, Treasury Management Systems) допомагає підприємствам: планувати надходження та витрати коштів; здійснювати аналіз руху грошових коштів; прогнозувати потребу в додатковому фінансуванні.

Застосування інформаційних технологій для контролю грошових коштів здійснюється через системи внутрішнього контролю, моніторинг операцій у режимі реального часу; та автоматизовані алгоритми перевірки.

1. Системи внутрішнього контролю – інформаційні системи дозволяють реалізувати багаторівневу систему доступу до даних, забезпечуючи:

- фіксацію кожної операції із зазначенням відповідальної особи;
- автоматичне відстеження відхилень від встановлених процедур;
- запобігання несанкціонованим операціям із грошовими коштами.

2. Моніторинг операцій у режимі реального часу – використання аналітичних платформ, таких як Power BI, Tableau, дозволяє:

- ✓ отримувати оперативну інформацію про стан грошових коштів;
- ✓ створювати інтерактивні звіти та діаграми для виявлення потенційних проблем;

✓ забезпечити контроль за лімітами залишків на рахунках.

3. Автоматизовані алгоритми перевірки – використання спеціалізованих модулів для аналізу транзакцій допомагає:

- виявляти підозрілі операції (пов'язані, наприклад, із шахрайством або порушенням фінансової дисципліни);

- формувати звіти про невідповідності для подальшого аналізу.

До переваг використання інформаційних технологій належить:

- ✓ зниження трудомісткості – мінімізація ручної обробки даних.

- ✓ оперативність – швидке формування звітності та отримання даних для аналізу.

- ✓ точність – зменшення кількості помилок завдяки автоматизації процесів.

- ✓ прозорість – забезпечення чіткої фіксації операцій та відповідальності.

Перспективи впровадження інформаційних технологій у сфері обліку і контролю включають:

- розробка і впровадження систем із використанням штучного інтелекту для прогнозування руху грошових коштів;

- застосування блокчейн-технологій для забезпечення максимальної прозорості та безпеки транзакцій;

- використання хмарних сервісів для забезпечення доступу до даних у будь-який час та з будь-якого місця.

Таким чином, впровадження сучасних інформаційних технологій в систему обліку та контролю грошових коштів є важливим етапом у розвитку підприємств, що сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності та фінансової стійкості.

3.3. Напрями удосконалення контролю та практичні пропозиції щодо підвищення ефективності управління грошовими коштами

Контроль грошових коштів є ключовими аспектами фінансового управління підприємствами різних форм власності та галузей діяльності. Ефективний облік

грошових коштів дозволяє забезпечити точність фінансової інформації, своєчасність фінансових звітів та підвищення рівня прозорості у використанні ресурсів. У сучасних умовах, коли бізнес стикається з постійними змінами в економічному середовищі, важливо не лише забезпечити належний облік, але й адаптувати контрольні механізми, щоб задовольнити потреби швидко змінюваного ринку.

Недостатній контроль за грошовими коштами може призвести до значних фінансових втрат, зниження ліквідності підприємства і, врешті-решт, до його банкрутства. Тому вдосконалення обліку та контролю грошових коштів є актуальним завданням для менеджменту, бухгалтерів і фінансистів. Використання новітніх технологій, автоматизація облікових процесів, впровадження ефективних контрольних систем є лише деякими з можливостей, які можуть істотно підвищити ефективність управління грошовими потоками.

Вивчення даної теми є важливим для розробки комплексних стратегій управління фінансами, що безпосередньо впливають на успіх і конкурентоспроможність підприємства на ринку.

Грошові кошти є ключовим елементом функціонування підприємства, відображаючи його ліквідність, платоспроможність і фінансову стійкість. Ефективний облік і контроль грошових коштів необхідний для забезпечення стабільного руху фінансів, раціонального використання ресурсів і запобігання шахрайству. В умовах сучасного динамічного середовища все більшої актуальності набуває вдосконалення методів управління грошовими коштами, що включає як автоматизацію процесів, так і впровадження нових підходів до внутрішнього контролю.

Основні проблеми, що виникають при обліку та контролі грошових коштів на підприємствах, можуть бути пов'язані з різними аспектами управління фінансами, внутрішнім контролем та законодавчими вимогами. Ось основні з них:

- відсутність чітких процедур внутрішнього контролю за рухом грошових коштів може призводити до шахрайства, зловживань або помилок у відображенні операцій. Часто це пов'язано з недостатнім розподілом обов'язків між

працівниками, що здійснюють фінансові операції, що може спричинити конфлікт інтересів або надмірний контроль однієї особи за всіма етапами фінансового процесу;

- відсутність або недостатнє використання автоматизованих систем обліку (ERP-систем) ускладнює оперативність ведення обліку та збільшує кількість ручних операцій, що підвищує ризик помилок і затримок в обробці фінансової інформації. Це також обмежує можливості швидкого моніторингу та контролю за рухом коштів;

- проблеми з правильним відображенням грошових коштів у фінансовій звітності можуть виникати через складності в оцінці таких елементів, як каса, банківські рахунки та еквіваленти грошових коштів (інвестиції з коротким терміном погашення). Неправильна класифікація цих активів може призвести до викривлення фінансової звітності та неправильного розрахунку ліквідності;

- ведення обліку готівки часто супроводжується порушенням касової дисципліни, що може спричинити фінансові втрати та неефективне використання грошових коштів. Недотримання правил щодо зберігання готівки, запізнення в проведенні інвентаризацій каси або неефективна робота з касовими ордерами збільшують ризики для підприємства;

- недостатній рівень прогнозування грошових потоків може призвести до дефіциту або надлишку ліквідності, що негативно позначається на операційній діяльності підприємства. Відсутність гнучких інструментів для аналізу та планування руху коштів ускладнює управління фінансовими ресурсами;

- низький рівень захисту фінансових операцій може створювати умови для шахрайства або зловживань з боку працівників. Відсутність чіткої перевірки транзакцій або недоліки в системі безпеки платежів можуть призвести до значних фінансових втрат;

- постійні зміни у законодавстві щодо ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності можуть створювати додаткові труднощі для підприємств. Відсутність своєчасних змін в обліковій політиці підприємства може призвести до порушень нормативних вимог та накладення штрафів;

- неефективне управління дебіторською заборгованістю, несвоєчасне погашення зобов'язань або неправильне відображення таких операцій в обліку можуть спричинити проблеми з управлінням грошовими коштами, що впливає на платоспроможність підприємства.

Проблеми обліку та контролю грошових коштів вимагають постійного вдосконалення систем внутрішнього контролю, впровадження автоматизованих рішень та оптимізації процесів управління фінансовими ресурсами. Рішення цих проблем сприятиме зниженню фінансових ризиків та підвищенню ефективності функціонування підприємства.

Одним із ключових шляхів вдосконалення обліку грошових коштів є впровадження автоматизованих інформаційних систем (ERP-системи). Вони дозволяють: зменшити кількість ручних операцій; забезпечити швидку обробку фінансових даних; мінімізувати кількість помилок, викликаних людським фактором. Автоматизація дозволяє синхронізувати облік грошових коштів з іншими управлінськими системами підприємства, забезпечуючи зручний доступ до даних і підвищуючи точність фінансової звітності.

Автоматизація обліку грошових коштів сприяє підвищенню ефективності, прискоренню та доступності фінансових послуг, а також зменшенню використання готівки і покращенню цифрової безпеки. Цей процес є критично важливим для забезпечення належного функціонування фінансової системи країни, а також сприяє економічному зростанню та вдосконаленню контролю за грошовими потоками [52].

Важливим аспектом контролю грошових коштів є вдосконалення внутрішніх процедур. Основними заходами є: розподіл обов'язків між працівниками, щоб уникнути концентрації контролю над усіма операціями в одних руках; впровадження регулярних внутрішніх аудитів для виявлення можливих порушень; застосування політики подвійної перевірки для важливих фінансових операцій. Такі заходи мінімізують ризики шахрайства та зловживань [41].

Застосування електронних платіжних систем та мобільних додатків дозволяє значно спростити платіжні операції та зменшити час на їх виконання. Також це підвищує прозорість контролю за рухом грошових коштів. Зокрема, використання систем онлайн-банкінгу та електронних гаранцій забезпечує: можливість моніторингу операцій у режимі реального часу; швидке виконання платежів; зменшення залежності від паперової документації.

Для відповідності вимогам податкового та фінансового законодавства, а також для підвищення довіри з боку партнерів і контролюючих органів підприємству необхідно регулярно оновлення облікової політики відповідно до змін у законодавстві та міжнародних стандартах (МСФЗ), що є важливим етапом вдосконалення обліку грошових коштів

Отже, в умовах швидких змін і нестабільності економічної ситуації, ефективно управління грошовими потоками є важливим фактором, що визначає фінансову стійкість і успішність діяльності підприємства.

Контроль за обліком грошовими коштами є важливою складовою системи управління підприємством, яка спрямована на забезпечення точності обліку, запобігання шахрайству, підвищення прозорості фінансових операцій та ефективного управління фінансовими ресурсами. Він включає ряд заходів, процедур та інструментів, що допомагають організації досягати фінансової стабільності та безпеки.

Для впевнення, що грошові кошти, які надійшли з конкретного джерела та будуть використані на відповідні цілі та простеження їх рух, перевіривши доцільність та правильність даних операцій доцільно сформувані програму контролю обліку грошових коштів (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Програма контролю обліку грошових коштів на підприємстві

№	Рахунок	Контроль за надходженням	Контроль за використанням
1	2	3	4
1	30 «Готівка»	Поступлення грошових коштів від реалізації товарів та надання послуг.	Платежі постачальникам та підрядникам. Виплата дивідендів учасникам товариства. Збільшення власного капіталу.

Продовження табл. 3.1

1	2	3	4
		Переказ коштів з поточного банківського рахунку.	Виплата готівки під звіт. Виплата заробітної плати, соціальної допомоги та матеріальної підтримки. Сплата процентів за кредитами. Погашення позик. Сплата податків.
		Повернення невикористаних підзвітних сум.	Зарахування коштів на поточний банківський рахунок.
		Внесення працівниками сум за виявлені нестачі за результатами інвентаризації.	Врегулювання недостач за результатами інвентаризації.
		Надходження грошових коштів від продажу основних засобів, нематеріальних активів та інших довгострокових активів.	Виплати на придбання основних засобів, нематеріальних активів та інших довгострокових активів.
2	31 «Рахунки в банках»	Готівкові кошти з каси.	Виплата заробітної плати на банківські картки.
		Поступлення поверненої та безповоротної фінансової допомоги.	Вирішення першочергових потреб підприємства. Погашення поточних та довгострокових зобов'язань.

Джерело: розроблено авторами

Таблиця 3.2

Внутрішній реєстр обліку грошових коштів на підприємстві

№	Дата	Рахунок	Кореспондуючий рахунок, субрахунок	Сума для зарахування або списання	Залишок	Ліміт	Термін для зарахування	Джерело надходження	Джерело використання	Документальне підтвердження	Відмітка про запис у касовій книзі	Підстава	Примітки
1													
2													
3													
4													
5													
6													
7													

Джерело: розроблено авторами

Отже, впроваджені заходи, такі як розробка програми контролю та використання внутрішнього реєстру обліку грошових коштів на підприємстві, в комплексі дозволять зекономити значну кількість часу, систематизувати та вдосконалити облікові процеси, оптимізувати документообіг і зменшити навантаження на бухгалтерів. Запровадження програми допоможе належним чином контролювати надходження та використання грошових коштів за рахунками 30 «Готівка» і 31 «Рахунки в банках».

Основними перевагами впровадження внутрішнього реєстру обліку для ефективного управління та використання грошових коштів є:

- наявність відмітки про запис у касовій книзі, що виключає можливість повторного запису однієї й тієї ж операції чи її незапису;
- перевірка залишку на рахунку після нарахування або списання відповідних сум;
- контроль за лімітом грошових операцій;
- відображення залишків грошових коштів;
- перелік документів, що підтверджують правомірність проведеної операції;
- наявність поля для приміток і додаткової інформації.

Таким чином, вдосконалення контролю грошових коштів є важливим елементом підвищення фінансової ефективності підприємства. Впровадження автоматизації, удосконалення внутрішнього контролю, використання сучасних платіжних інструментів та оптимізація управління грошовими потоками дозволяють забезпечити прозорість і надійність фінансових операцій. Регулярне оновлення облікової політики забезпечують відповідність законодавчим вимогам та адаптацію до мінливого середовища.

ВИСНОВКИ

Результатом кваліфікаційної роботи є теоретичне узагальнення та формування рекомендацій щодо обліку і контролю оплати праці працівників закладів освіти. Це дало змогу обґрунтувати висновки теоретичного та прикладного характеру:

1. Організація документування операцій з грошовими коштами є невід'ємною частиною бухгалтерської системи підприємства. Ефективне управління грошовими коштами забезпечує фінансову стабільність, сприяє виконанню зобов'язань перед контрагентами, кредиторами та власниками, а також підвищує загальну конкурентоспроможність підприємства. Використання сучасних інформаційних технологій та постійне вдосконалення облікових процесів дозволяє оптимізувати управління фінансовими ресурсами, зменшити ризики та підвищити прозорість фінансової діяльності.

2. Синтетичний і аналітичний облік грошових коштів на підприємствах із виробництва військових транспортних засобів мають свої особливості, обумовлені державним регулюванням, багатокomпонентною структурою фінансування та високими вимогами до прозорості. Чітке ведення обліку сприяє виконанню державних замовлень, раціональному використанню ресурсів та підвищенню ефективності управління фінансами.

3. Для підвищення ефективності управління грошовими коштами рекомендуємо:

- ✓ регулярне планування та контроль виконання бюджету, що дозволить підприємству оптимізувати витрати та уникати дефіциту коштів;

- ✓ використання передових форм розрахунків, таких як факторинг чи акредитиви;

- ✓ впровадження умов своєчасної оплати за допомогою системи знижок для контрагентів;

- ✓ розробка чіткої політики управління дебіторською заборгованістю допомагає знизити ризики неповернення коштів.

4. Контроль операцій із грошовими коштами є невід'ємною складовою системи управління фінансами підприємства. Чітке визначення мети, завдань і етапів контролю дозволяє забезпечити прозорість та ефективність облікових процесів. Інтеграція сучасних технологій у контрольну діяльність сприяє мінімізації ризиків, покращенню фінансової дисципліни та підвищенню ефективності використання грошових коштів.

5. Перспективи впровадження інформаційних технологій у сфері обліку і контролю включають: розробка і впровадження систем із використанням штучного інтелекту для прогнозування руху грошових коштів; застосування блокчейн-технологій для забезпечення максимальної прозорості та безпеки транзакцій; використання хмарних сервісів для забезпечення доступу до даних у будь-який час та з будь-якого місця. Впровадження сучасних інформаційних технологій в систему обліку та контролю грошових коштів є важливим етапом у розвитку підприємств, що сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності та фінансової стійкості.

6. Одним із ключових шляхів вдосконалення обліку грошових коштів є впровадження автоматизованих інформаційних систем (ERP-системи). Вони дозволяють: зменшити кількість ручних операцій; забезпечити швидку обробку фінансових даних; мінімізувати кількість помилок, викликаних людським фактором. Автоматизація дозволяє синхронізувати облік грошових коштів з іншими управлінськими системами підприємства, забезпечуючи зручний доступ до даних і підвищуючи точність фінансової звітності.

7. Вдосконалення контролю грошових коштів є важливим елементом підвищення фінансової ефективності підприємства. Для підвищення контролю обліку грошових коштів на підприємстві необхідно розробити внутрішній обліковий реєстр, що дасть можливість підвищити обліковий контроль за рухом грошових коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ананська М.О., Пильнева Н.О., Полозов М.О. Шляхи удосконалення організації обліку грошових коштів на прикладі підприємств оптової торгівлі. *Економіка: реалії часу*. 2014. № 4. С. 78–83.
2. Арте'єва О.І. Аналіз грошових потоків: значення у забезпеченні господарської діяльності корпорацій. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/6334/1/Zbirka-2022-45-48.pdf>
3. Атамас П. Й., Атамас О. П. Методичні підходи до аналізу грошових потоків за матеріалами Звіту про рух грошових коштів. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2013. № 5. С. 13–19.
4. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 328 с.
5. Білецька К.М. Удосконалення організації обліку грошових коштів підприємства. *Науковий огляд*. 2014. № 2. URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/viewFile/154/226>
6. Бойко Л. О., Волчек Р. М., Волкова Н. А. та ін. Організація та методика економічного аналізу : навч. посіб. Одеса : ОДЕУ. 2010. 351 с.
7. Бойко Н. В., Турпак Т. Г., Назаренко Я. Я. Аналіз грошових потоків транспортних підприємств: проблемно-прагматичний підхід. *Modern Economics*. 2021. № 28(2021). С. 13-21.
8. Вареник В. М. Аналіз управління грошовими потоками в економіці України: аналітичний аспект. *Ефективна економіка*. 2012. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_1_25
9. Григоревська О.О., Каленченко Т.С. Проблеми своєчасного та повного відображення грошових коштів у системі бухгалтерського обліку. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. № 4. С. 359–364.
10. Гушу Д.Л. Облік грошових коштів: проблеми та шляхи їх вирішення. *Розвиток теорії і методики обліку, аналізу та аудиту за умов міжнародної орієнтації*. 2012. URL: <http://conf-cv.at.ua/forum/83-811-1>

11. Дерій М. Дефініції «грошові кошти» і «грошові потоки»: від- мінності та взаємозв'язок. *Економічний аналіз*. 2010. Випуск 6. С. 60-64.
12. Єлісеєва О. К., Сімон Г. С. Аналіз грошових потоків фірми як складова формування стратегії сталого розвитку. *Бізнес Інформ*. 2017. № 12. С. 380–384.
13. Ємельянова, Ю., Циган, Р. Удосконалення організації обліку грошових коштів як складової монетарних активів. *Молодий вчений*, 2020. № 5 (81), С. 159-162.
14. Єпіфанова І.Ю. Вхідні та вихідні грошові потоки підприємства як економічна категорія. *Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні»*. Вінниця, 2013. С. 247-249.
15. Єрешко Ю.О. Сутність грошових потоків підприємства як економічної категорії. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2011. № 4(119). С. 39-43.
16. Єрохіна Д.С, Коваль С.В. Класифікація грошових коштів та їх еквівалентів для потреб обліку та контролю. *Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної інтернет- конференції*. 2028. С. 118.
17. Єфіменко В.І., Лук'яненко Л.І. Облік у зарубіжних країнах : навч.- метод. посіб. для самост. вивч. дисц. Київ : КНЕУ, 2005. 211 с.
18. Завадський Й.С., Осовська Т.В., Юркевич О.О. Словник економічних термінів: менеджмент, маркетинг, підприємництво. Житомир : ЖІТІ, 1999. 444 с.
19. Заремба Є.М. Система внутрішнього контролю операцій з грошовими коштами. *Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки*. 2012. № 4 (62). С. 89–92
20. Зінченко О. В., Дідик Я. В. Організаційно-методичний аспект обліку грошових коштів та їх роль за сучасних умов господарювання. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2019. № 37. С. 725-731.
21. Зінченко О.В., Приємницька В.О. Економічна сутність та класифікація грошових коштів. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 38. С. 391 URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/38_2019_ukr/63.pdf

22. Кащенко О.І. Облік і аналіз грошових коштів та розрахунків в системі управління підприємством: автореф. дис... кандидата екон. наук: 08.00.09. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2012. 22 с.

23. Коваль А.В. Внутрішній контроль за обліком грошових коштів: інструменти підвищення фінансової безпеки. *Роль бухгалтерського обліку, аудиту та податкової політики у розбудові незалежної України на шляху до Європейського Союзу* : зб. праць учасників III Міжнар. наук.-практ. конф. (7-8 листоп. 2024 р.). Житомир : Поліський національний університет, 2024. С. 398-401.

24. Коваль А.В. Розвиток систем банківських інноваційних продуктів для здійснення безготівкових платежів. *Студентські наукові читання 2023*: мат. конф. I туру Всеукр. конкурсу студент. наук. робіт Поліського національного університету, 30 листопада 2023 р. Житомир : Поліський національний університет. 2023. С. 53-55.

25. Коваль А.В. Шляхи вдосконалення обліку та контролю грошових коштів підприємства. *Фінансові інструменти регіонального розвитку* : матеріали X Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з нагоди 30-річчя заснування кафедри фінансів і кредиту, 24 жовтня 2024 р. Житомир : Поліський національний університет, 2024. С. 179-182.

26. Кошельок Г. В., Грінченко Р.В. Аналіз грошових потоків у системі управління підприємством. *Галицький економічний вісник*. 2020. № 2. С. 231–242.

27. Крічевець К. Теоретичні основи контролінгу грошових потоків підприємства. *Наука молода*. Т., 2007. Вип. 8. С. 172-175.

28. Купалова Г. І. Теорія економічного аналізу : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 639 с.

29. Лобода Н. О., Чабанюк О. М. Бухгалтерський облік: у схемах і таблицях : навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Алерта, 2024. 217 с.

30. Мартякова О.В. Грошові потоки в системі управління фінансово-господарською діяльністю підприємства. *Наукові праці*. Донецьк, 2007. Вип. 32(126). С. 158-162.

31. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств від 28.07.2006 р. URL: <http://uazakon.com/big/text892/pg1.htm>.

32. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 (МСБО 7) «Звіт про рух грошових коштів». URL: http://dipifr.info/lib_files/standards/ukr/standards_010109/IAS_7.pdf.

33. Мулик Т. Методичні підходи до аналізу грошових потоків підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-47>.

34. Мулик Т. О., Материнська О. А., Пльонсак О. Л. Аналіз господарської діяльності : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 288 с.

35. Мулик Т. О., Федоришина Л. І. Організація аналітичної роботи в сільськогосподарських підприємствах : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 236 с.

36. Нездойминога О.Є. Красота О.Г. Особливості внутрішнього аудиту грошових коштів підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 30. С. 528–536

37. Несходовський І.С. Облік грошових коштів та контроль їх виконання в підприємствах торгівлі : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.09. Київ. 2009. 20 с.

38. Осовська Г.В., Юркевич О.О., Завадська Й.С. Економічний словник. Київ : Кондор, 2007. 358 с.

39. Остафійчук С.М. Грошові кошти та їх еквіваленти – найліквідніші активи підприємства. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2011. С. 215-220.

40. Офіційний сайт Верховної ради України. *Законодавство*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>

41. Очеретько Л. М., Харьковська О. В. Удосконалення обліку грошових коштів. *Ефективна економіка*. 2021. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9729>

42. Парді С.Р. Шляхи вдосконалення обліку грошових коштів. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2013. № 2/1. С. 82–86.

43. Писаренко Т. Організація управлінського обліку грошових коштів від операційної діяльності. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2023. № 4. URL: <https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/117/127>

44. Поддєрьогін А.М., Невмержицький Я.І. Ефективність управління грошовими потоками підприємства. *Фінанси України*. 2010. № 11. С. 119-127.

45. Сілівончик О. Б., Скрипник М. І. Організація обліку та методика аудиту грошових коштів на підприємстві. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. № 29. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-42>

46. Совівський В.Є., Кулик Ю.М. Удосконалення обліку грошових коштів. *Облік, аналіз, аудит і оподаткування в умовах глобалізації економіки*. 2017. С. 204–205. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/13863>

47. Стецюк Л. С. Організація аналітичної роботи на сільськогосподарських підприємствах. *Облік і фінанси АПК: бухгалтерський портал*. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/organizaciyaanalitichnoi-roboti-napidpriemstvah.html>

48. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2003. 554 с.

49. Тянь Р.Б. Планування діяльності підприємства : навч. посібник. Київ : МАУП, 2008. 156 с.

50. Фартушняк О., Часовнікова Ю. Облікова ідентифікація грошей у суб'єктів господарювання в умовах цифровізації. *Економічний аналіз*. 2023. Т. 33. № 1. С. 164-171.

51. Цегельник Н.І., Василенко Т.М. Використання Digital технологій в бухгалтерському обліку. *Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасна парадигма в умовах сталого розвитку*: зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф., 10 груд. 2020 р. Київ : КНЕУ, 2020. С. 55-56.

52. Цегельник Н.І., Коваль А.В. Діджиталізація безготівкових операцій в Україні в умовах війни. *Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики*: Матеріали тринадцятої міжнар. наук.-практ. конф., 13 вересня 2024 р. Одеса: ОНЕУ, 2024. С. 119-120.

53. Шаманська О.І. Управління фінансовими ресурсами на підприємстві. *Наукові записки*. Острог, 2007. Вип. 9, ч. 2. С. 490-496.

54. Щепіна Т. Г., Тітаренко А. Д. Комплексний аналіз грошових потоків державного підприємства «Антонов». *Modern Economics*. 2021. № 26. С. 178–184.

DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V26\(2021\)-27](https://doi.org/10.31521/modecon.V26(2021)-27)

ДОДАТКИ